

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

МУСІЮК ІНГА ІГОРІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри міжнародних
відносин і зовнішньої політики,
д.е.н., доцент

В. В. Лимар
« ____ » _____ 20__ р.

ОБРАЗ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ У МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні
студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:

Паніна І. Г., старший викладач кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к.і.н., старший викладач

Оцінка: ____ / ____ / ____

(бали за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

Вінниця-2022

АНОТАЦІЯ

Мусіюк І.І. Образ Російської Федерації у медійному дискурсі. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», спеціалізація «Міжнародні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2022.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджено образ Російської Федерації у засобах масової інформації. Здійснено спробу простежити еволюцію формування внутрішньополітичного образу Росії та порівняти його із закордонним сприйняттям на різних етапах. Встановлено основні складові образу Росії у закордонних медіа до та після агресії РФ проти України у 2022 році.

Ключові слова: Російська Федерація, образ, імідж, медіа, ЗМІ, рейтинги, соціологічні опитування, президент РФ.

83 с., 3 табл., 2 рис., 3 дод., 187 джерел.

Табл. 3. Рис. 2. Бібліограф.: 187 найм.

ABSTRACT

Musiuk I. Image of the Russian Federation in the media discourse. Specialty 291 “International relations, public communications and regional studies”, specialization “International relations”. Vasyl’ Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2022.

In the qualification (bachelor's) work the phenomenon of the Russian Federation image in the media is studied. An attempt has been made to trace the formation evolution of Russia's internal political image and compare it with foreign perception at different stages. The main components of the Russia's image in foreign media are established before and after the Russian aggression against Ukraine in 2022.

Keywords: The Russian Federation, image, media, ratings, opinion polls, President of the Russian Federation.

83 pp., 3 table, 2 figure, 3 appendix, 187 sources.

Table. 3, Fig. 2, Bibliography: 187 sources.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ОБРАЗ РОСІЇ – «ВЕЛИКОЇ ДЕРЖАВИ»: ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ.....	8
1.1. Концептуальні засади формування образу Росії.....	8
1.2. Інструменти формування іміджу «великої держави»: внутрішньополітичний аспект.....	12
1.3. Образ РФ у загальноросійських соціологічних опитуваннях і рейтингах.....	15
РОЗДІЛ 2. ОБРАЗ ТА ІМІДЖ РОСІЇ ЗА КОРДОНОМ.....	21
2.1. Еволюція сприйняття Росії за кордоном: нормативно-правовий вимір.....	21
2.2. Образ РФ у світових рейтингах: сильні та слабкі сторони образу.....	26
2.3. Сприйняття Росії за кордоном: соціологічний зріз.....	32
2.4. Формування позитивного іміджу Росії за кордоном за допомогою медіа.....	37
РОЗДІЛ 3. СКЛАДОВІ ОБРАЗУ РОСІЇ В ЗАКОРДОННОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ.....	43
3.1. Образ Росії у європейських ЗМІ.....	43
3.2. Російська Федерація у ЗМІ США.....	47
3.3. Образ Росії в трактуванні азійських медіа.....	53
3.4. Образ Росії в 2022 році: медійний дискурс щодо агресії РФ проти України.....	58
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	68
ДОДАТКИ.....	80

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВВП – Валовий внутрішній продукт

ВЦВГД – Всеросійський центр вивчення громадської думки

ФОМ – Фонд «Громадська думка»

DW – Deutsche Welle

NBI – Nation Brand Index

OECD – Організація економічного співробітництва та розвитку

PR – Зв'язки з громадськістю

RT – Російська мережа каналів, раніше «Russia Today»

ВСТУП

Актуальність дослідження базується на тому факті, що в системі міжнародних відносин сучасного типу образ держав є ключем до безпеки та підтримання позитивної репутації в очах інших суб'єктів. Засоби масової інформації в цілому та Інтернет-ЗМІ як особлива категорія є важливими інструментами конструювання іміджу, які мають значний вплив на конкурентоспроможність держав, формуючи їх образ у свідомості населення різних країн і впливаючи на їхній політичний порядок денний. Спираючись на це, просування вигідного державного іміджу є важливим політичним завданням для будь-яких урядів і департаментів, які займаються питаннями публічної дипломатії.

З огляду на те, що Росія завжди характеризувалася наявністю непростих відносин з іноземними культурами, питання підтримання державою позитивного сприйняття за кордоном набуває першочергового значення. Складні відносини із західним світом протягом століть були однією з найбільш очевидних рис зовнішньої політики РФ, що призвело до формування переважно негативного образу Росії, який склався у представників західної цивілізації. Даний аспект підкріплюється історичним компонентом, коли Росія ще з часів холодної війни розглядалася як загроза західним цінностям. Все це залишає відбиток на публікаціях зарубіжних ЗМІ. При цьому, на тлі тенденцій до переорієнтації сил у східний напрямок та набуття міжнародною системою ознак поліцентричності актуальним є висвітлення образу РФ у засобах масової інформації країн Азії.

Отже, актуальність кваліфікаційної (бакалаврської) роботи визначається потребою поглянути на образ та імідж Російської Федерації з різних точок зору, виявити певні тенденції та особливості, притаманні висвітленню ЗМІ, рейтингів та опитувань різних регіонів, та прослідкувати трансформацію образу РФ з набуття державою незалежності до агресії проти України у 2022 році.

Об'єктом дослідження є образ Російської Федерації.

Предметом дослідження є основні риси та характеристики висвітлення образу Російської Федерації, що репрезентується в російських і зарубіжних ЗМІ.

Географічні рамки конкретизуються територією Російської Федерації.

Хронологічні рамки охоплюють переважно сучасний період, 2019-2022 роки, але окремі сюжети є хронологічно більш ранніми. Найнижчою межею в роботі визначено 1991 рік – з моменту створення Російської Федерації як держави- правонаступниці СРСР. Верхня межа – максимально наближена до сьогодення, образ держави в умовах повномасштабного нападу РФ на Україну.

Мета дослідження – з'ясувати базові характеристики образу РФ в засобах масової інформації в залежності від їхньої географії, обсягу висвітлення інформації по тематиці та політичної афілійованості.

Для досягнення зазначеної мети потрібно вирішити низку **завдань**:

- прослідкувати нормативно-правову базу РФ на предмет наявності складових образу держави;
- дослідити внутрішньополітичний контекст виникнення, природи та інструментів конструювання іміджу Росії
- з'ясувати, як образ Росії представлений у загальноросійських соціологічних опитуваннях та рейтингах;
- прослідкувати та представити у формі таблиці еволюцію сприйняття Росії за кордоном;
- визначити сильні та слабкі сторони образу Росії у світових рейтингах та соціологічних опитуваннях;
- проаналізувати основні інструменти формування позитивного образу РФ за кордоном у вигляді медіа;
- зробити аналіз висвітлення образу РФ у ЗМІ Західної Європи та США;
- проаналізувати яким чином Російська Федерація представлена на сторінках азійських ЗМІ на прикладі Xinhua та Arab News;
- порівняти репрезентацію російської дійсності на сторінках західних та східних ЗМІ;

– виявити основні тенденції та характеристики образу РФ у зарубіжних ЗМІ на тлі вторгнення держави в Україну у 2022 році.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у дослідженні образу Російської Федерації як специфічного явища у міжнародних процесах. Проаналізовано основні етапи становлення образу РФ, його трансформацію у внутрішньополітичній та міжнародній площинах, визначено медіа-образ Росії у ЗМІ різних регіонів світу. Матеріали та висновки кваліфікаційної (бакалаврської) роботи можуть бути використані Україною для ведення інформаційного протистояння в умовах російської агресії.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки кваліфікаційної (бакалаврської) роботи були апробовані в таких форматах:

– публікації в науковому журналі «Вісник СНТ Донецького національного університету імені Василя Стуса»: 1) розділ «Історія, філософія, право» на тему: «Конструювання образу держави за допомогою глобальних ЗМІ» (Випуск 12, Том 1, 2020); 2) розділ «Історія та міжнародні відносини» на тему: «Складові негативного образу Росії за кордоном» (Випуск 13, Том 1, 2021); 3) розділ «Історія та міжнародні відносини» на тему: «Політика Російської Федерації щодо Афганістану крізь призму закордонних медіа» (Випуск 14, Том 1, 2022);

– тези доповідей на міжнародних конференціях: «Травневі студії» 2020 р. (тема: «Образ Росії в глобальних ЗМІ»), «Травневі студії» 2021 р. (тема: «Образ Росії крізь призму світових рейтингів»), «Травневі студії» 2022 р. (тема: «Образ Росії у соціологічних опитуваннях»); «Topical Issues of Humanities, Technical and Natural Sciences 2021» (тема: «Actions of the Russian Federation Regarding Ukraine and their Impact on Russia's Image in the Global Media»); «Topical Issues of Humanities, Technical and Natural Sciences 2022» («The Russian Federation Image in the Arab Media»).

Структура кваліфікаційної (бакалаврської) роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, що налічує 187 одиниць, додатків (3). Загальний обсяг роботи 83 сторінки, з яких основного тексту – 64 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ОБРАЗ РОСІЇ-«ВЕЛИКОЇ ДЕРЖАВИ»: ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

1.1. Концептуальні засади формування образу Росії

Внутрішній образ Росії є складним продуктом свідомості та самоідентифікації росіян, який має історичне коріння виникнення. Незважаючи на те, що образ Росії на сучасному етапі прийнято асоціювати з приходом до влади В.В. Путіна, він має більш глибоке коріння і почав формуватися ще задовго до початку його правління. З часу набуття РФ незалежності 1991 року відбулося кілька етапів трансформації бачення розвитку держави, її ролі у світі та відносин з іншими суб'єктами міжнародного співтовариства.

Еволюція внутрішнього образу Росії не була лінійною, оскільки серед російських політичних діячів спостерігалось співіснування концепцій, які були діаметрально протилежними за своєю природою, поряд з тенденцією до постійного переосмислення зовнішньополітичної ролі держави. Повсякчас відбувалася зміна образу країни та сприйняття його важливості поряд зі змінами таких ключових політичних діячів як президентів РФ та міністрів закордонних справ.

Наведена нижче таблиця 1.1. демонструє основні етапи трансформації внутрішнього образу держави на прикладах концепцій зовнішньої політики та доктрин політичних діячів на різних етапах існування Російської Федерації.

Таблиця 1.1 – Образ РФ крізь призму доктрин, концепцій зовнішньої політики та внутрішніх законодавчих актів за 1992–2022 роки.

Документ	Рік	Образ
1	2	3
«Доктрина Козирєва»; «Хартія російсько-американського партнерства та дружби» [44]	1992 р.	Росія – демократична держава, яка має бути солідарною з іншими, принцип «співтовариства демократій». Налагодження відносин із США, інтеграція до інститутів Заходу.

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
Основи концепції зовнішньої політики Росії [14]	1993 р.	Образ РФ як «великої держави» з «багатовіковою історією», яка має «відродитися», стати демократією та подолати біполярне мислення. Завдання – відродити колишню велич СРСР в новому політичному утворенні.
Стратегічний курс Росії з державами-учасниками СНД [42]	1995 р.	РФ як «провідна сила» пострадянського простору; відповідальність за співпрацю із державами СНД. Колишній СНД як простір особливих інтересів Росії.
«Доктрина Примакова»	1996-1998 рр.	РФ – «велика держава» з прагматично-реалістичним підходом. Світ багатополарний і відповідна багатовекторність зовнішньої політики Росії. Заперечення ролі «молодшого партнера» Заходу та розширення НАТО.
«Доктрина Путіна»; програмна стаття «Росія на межі тисячоліть» [30]	1999 р.	РФ – держава у кризі, завершує перехідний етап реформ та шукає шлях оновлення. Демократична згода та сильна влада – ключ до розвитку. РФ має закріпити статус одного з найвпливовіших центрів сили. «Незалежність» і «прагматизм» в зовнішній політиці Росії.
Виступ В.В. Путіна на Мюнхенській конференції з питань політики безпеки [4]	2007 р.	РФ як держава з понад тисячолітньою історією та незалежною зовнішньою політикою, яка виконує всі дані нею зобов'язання. Однополарна модель неможлива. Розширення НАТО суперечить безпеці держави.
Концепція «руського миру»	2007 р.	Росія як держава з найбільшим і «розділеним» народом, який об'єднує не тільки територія РФ, а й російська мова, якою розмовляють «співвітчизники» в інших державах. Місія РФ – розвивати та зміцнювати «руський мир».
Концепція зовнішньої політики РФ [15]	2008 р.	«Нова Росія» повинна сприйматися світом об'єктивно, на її поведінку мають дивитися неупереджено; РФ – один з глобальних гравців на міжнародній арені, несе відповідальність за безпеку в світі.

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
Концепція зовнішньої політики РФ [16]	2013 р.	РФ як «фактор рівноваги» у міжнародних відносинах. Робота над позитивним образом Росії, удосконаленням інструментів «м'якої сили». Відкрита, передбачувана та прагматична політика. Зниження «чинника сили». «Конструктивне співробітництво» із США.
Концепція зовнішньої політики РФ [41]	2016 р.	Підвищення фактору сили у міжнародних відносинах. Роль РФ як відповідальної держави за глобальну та регіональну безпеку з роллю «центра рівноваги». Критика НАТО та ЄС за ставлення до РФ. Відсутність України в якості пріоритетного партнера.
Проект Концепції ЗП РФ [17]	2022 р.	Росія як «держава-продовжувач» СРСР, одна з традиційних «великих держав», учасниця G-20. РФ грає головну роль в організаціях пострадянського простору. Акцент на ролі ЄАЕС, ОДКБ, ШОС, АТЕС, ОБСЄ, БРІКС.
Статті Путіна		
«75 років Великої Перемоги: спільна відповідальність перед історією та майбутнім» [31]	2020 р.	Роль РФ як правонаступниці СРСР; Союз намагався запобігти Другій світовій війні та створити «рівноправну систему колективної безпеки». Право вето – єдина «розумна альтернатива» прямому зіткненню держав. РФ – один з гарантів збереження системи після ДСВ.
«Про історичну єдність росіян та українців» [28]	2021 р.	Росіяни та українці – один і той самий народ «руської нації». Образ України як «Малоросії», «околиці». Сучасна Україна – «продукт радянської епохи», який створювався завдяки Росії. РФ не є агресором відносно України, а лише захищає «руський мир».
«Росія та Китай: стратегічне партнерство, орієнтоване на майбутнє» [29]	2022 р.	РФ та КНР як «стратегічні партнери» з потенціалом для співпраці та спільним підходом до вирішення проблем зовнішньої політики. Образ «дружнього Китаю».

Як видно з таблиці, з 1991 року в концепціях зовнішньої політики відбувалося постійне переосмислення образу держави в міжнародних відносинах та його важливості в очах світової спільноти. Для концепції зовнішньої політики 1993 року не характерно згадування питання образу Росії та будь-якого сприйняття держави іншими суб'єктами. З 2000 року почалися згадки про образ РФ, який подавався по-різному в залежності від концепції: схильність до підтримання об'єктивного образу є характерною для 2008 року, у той час як в 2013 році з'являється теза про важливість формування позитивного образу Росії.

У 2016 році концепція не зазнає істотних змін окрім акценту на нових загрозах. Проект концепції 2022 року також концентрується навколо змін за останні роки та акцентує увагу на ролі РФ в міжнародних організаціях, членом яких є держава. Статті В. Путіна за 2020-2022 роки відображають сутність бачення справ президентом РФ у власній інтерпретації та є певним стратегічним закликком для його держави та народу.

Таким чином, концептуальні засади створення та еволюції образу Російської Федерації зародилися зі здобуттям державою незалежності і зазнали значних змін з часів своєї початкової версії. Вплив політичних діячів Росії, які перебували при владі, був значним: відбувалася адаптація концепцій до ідеології та бачення президентів та міністрів іноземних справ. Три доктрини за історію Російської Федерації є різними за своєю суттю, відображають різне бачення щодо майбутнього держави, її ролі та відносин з іншими країнами: від сприйняття Росії як демократичної держави в солідарності з західним світом до ідеї «руського миру» та надзвичайної відповідальності за світову та регіональну безпеку.

1.2. Інструменти формування іміджу «великої держави»: внутрішньополітичний аспект

Сучасні глобалізаційні тенденції у світі потребують постійної адаптації з боку держав як ключових суб'єктів міжнародних відносин. Поява можливостей отримання інформації з будь-якої точки світу має як позитивний, так і негативний ефект. Держави в двадцять першому столітті мають можливість донести до світу та власного населення будь-які дані про їхню позицію або внутрішні події, однак при цьому зростає потреба контролювати образ країни, що формується у свідомості серед споживачів інформації. Росія не є винятком: уряд країни активно здійснює іміджеву політику і робить це за допомогою різних інструментів.

Важливим інструментом формування внутрішнього збірного іміджу «великої держави» є офіційна політика уряду РФ, а точніше «м'яка сила», яка включає, по-перше, дії урядових осіб щодо поліпшення іміджу зсередини у вигляді проведення заходів та святкувань і, по-друге, публічну дипломатію. Росія є державою, для якої характерно звертатися до традицій та символізму: елементів, які є інструментами консолідації суспільства та демонстрацією «сили». Подібні елементи задіяні при проведенні заходів за нагоди свят або важливих історичних подій.

Одним із яскравих прикладів, де проявляється інструмент уряду щодо впровадження іміджу «великої держави», є щорічне святкування «Параду Перемоги» над нацистською Німеччиною. З приходом В. Путіна до влади свято набуло ще більшої гласності [51]. Свято має велике значення для російської ідентичності, чим активно користується влада РФ. Іншим прикладом апелювання до суспільної свідомості за допомогою традицій є святкування Дня Космонавтики. Радянський герой Юрій Гагарін є однією з найзнаменитіших і найбільш шанованих постатей у російському суспільстві, а свято на його честь – національна гордість країни [137]. Серед інших символів державної «сили» слід відзначити постаті радянських діячів В. Леніна та Й. Сталіна. Згідно з даними соціологічного опитування від «Левада-Центр» за 2019 рік серед населення від

18 років та старше, 51% опитаних поважають, люблять або захоплюються Сталіним. Опитування центру продемонструвало найвищий рейтинг Сталіна за останні 20 років [97]. Для росіян колишній голова уряду СРСР асоціюється з образом сильної Росії, народ якої отримав сталінську спадщину.

В контексті публічної дипломатії такі дії Кремля як запуск глобальних новинних каналів про Росію англійською мовою, організація міжнародних економічних форумів і дискусійних клубів, фінансування іноземних газет і використання досвіду західних PR-компаній свідчать про високий рівень зацікавленості РФ у формуванні позитивного іміджу на всіх рівнях [120]. З метою допомоги РФ у зміні її образу вдома та в міжнародній площині у 2006 році було найнято міжнародну PR-компанію Ketchum [120].

Під час зимових Олімпійських ігор у Сочі в 2014 році Росія витратила десятки мільярдів доларів на заходи зі зв'язків із громадськістю [148]. У 2020 році уряд РФ призначив нове керівництво державного агентства «Росспівробітництво» з метою створення «м'якої сили» на тлі міжнародної критики [83]. Новим головою став онук колишнього міністра закордонних справ Росії Євгена Примакова [83]. В інтерв'ю Примаков-молодший заявив про необхідність «завоювати серця та уми за територією Росії», додавши, що поточна концепція «м'якої сили» в державі видається йому непродуктивною [83]. Регулярні міжнародні економічні форуми, заяви та промови міністрів економіки РФ про такі позитивні моменти як зниження залежності від нафтових цін та досягнення стабільної економіки також є проявом іміджевої політики уряду [34].

Серйозними перешкодами уряду Російської Федерації у формуванні бажаного іміджу є такі фактори як відсутність ефективних сучасних механізмів просування публічної дипломатії у світі та її орієнтованість тільки на російськомовну діаспору, відсутність внутрішніх реформ у державі, відкрита антизахідна риторика та неприйняття ліберальних цінностей, перманентна міжнародна напруга на тлі прагнення РФ повернути статус впливового геополітичного центру, «жорстка сила» уряду, заморожені конфлікти з сусідніми державами, агресія відносно України та міжнародні санкції. Наявність цих

факторів не дозволяє говорити про покращення іміджу Росії всередині країни, незважаючи на старання уряду. PR-агентство Ketchum, яке після критики на тлі подій 2014 року в Україні планувало остаточно припинити свою діяльність у Москві, у 2022 році офіційно пішло з Росії, як і вся західна PR-індустрія [104].

Прихованими інструментами, які не менш активно використовуються РФ з метою формування внутрішньополітичного державного іміджу, є пропаганда та маніпуляції суспільною свідомістю в засобах масової інформації. Дані тактики поширені в російському телебаченні й у медіа: вони застосовуються з метою формування на підсвідомому рівні бажаного сприйняття дійсності. Говорячи про російську пропаганду, цей інструмент формування іміджу «великої держави» полягає у наданні інформації упередженого характеру для просування певної ідеї. Подібний підхід в РФ почав розвиватися з вторгнення в Грузію у 2008 році. [116]. Нинішня форма пропаганди в РФ сягає корінням у період холодної війни, але у сучасних умовах арсенал пропагандистських можливостей держави помітно збільшився.

Характерною особливістю російської пропаганди є швидкість реакції на події та поширення своєї, найчастіше спотвореної, інтерпретації. У 2016 році було опубліковано випуск Weekly Disinformation Review, де повідомлялося про спростовані міфи щодо вимоги президента Польщі від України повернути назад колишню територію його країни та участі Ісламської держави у Революції гідності [116]. Російська пропаганда націлена на формування іміджу РФ як сильної у військовому та економічному плані держави, яка змушена втручатися у справи інших суб'єктів з метою збереження своєї безпеки. Росіяни піддаються навіюванню, що російські солдати «дбайливо підтримують мирне життя українців», а другі у відповідь зустрічають їх як «визволителів» [65]. Часто заяви президента РФ подаються пропагандою у вигіднішому світлі, а деталі, які б зашкодили його репутації, упускаються [116].

Маніпуляції свідомістю, у тому числі мовні, також є потужним інструментом. Публікації та пости у соціальних мережах таких державних діячів як депутат Леонід Слущкий чи довірена особа Володимира Путіна Костянтин

Малофєєв, містять маніпуляції свідомістю росіян [100]. У них йдеться про провокації з боку Брюсселя, критика «київської хунти» та «безбожного Європейського союзу» [100]. Ще одним прикладом маніпуляцій є політизований контент на російському телебаченні, який подається в якості новини. Згідно з дослідженням The Conversation, ток-шоу та теледебати на російському телебаченні націлені переважно на політично безграмотну аудиторію, яка легко піддається навіянню та формуванню яскравих емоцій та почуттів щодо побаченого контенту [59]. Зміст російських шоу повністю виключив критику Путіна та поточного режиму РФ [59].

Важливим інструментом у формуванні жаданого для російського уряду іміджу держави є особистість президента РФ. Власний імідж Путіна є своєрідним символом «могутності» та «незбагненності». Початковий творець публічного іміджу президента РФ Гліб Павловський підкреслив намір посилити «таємничість» Путіна та сформувати «образ сили у слабкій державі» [169]. У США та Європі образ Путіна став сприйматися як явна загроза та фактор, з яким доведеться рахуватися [169]. Образ Путіна як президента, який не вписується в рамки міжнародного суспільства і не сприймає загальноприйнятий порядок денний, став запозичуватися з приходом таких діячів як Сі Цзіньпін, Віктор Орбан та Родріго Дутерте [169]. Відкрите схвалення дій Путіна та його «сили» від 45-го президента США Дональда Трампа сприймалося у Кремлі як прояв успіху [169]. Образ «рятівника» та демонстрація фізичної сили є складовими компонентами «бренду Путіна» [169].

В результаті проведеного дослідження виявлено основні інструменти, які сприяли формуванню іміджу Росії як «великої держави» в очах власного населення: офіційна політика уряду, що включає внутрішньополітичний та зовнішній виміри, пропаганда поряд з маніпуляціями суспільною свідомістю та фактор особистості президента РФ. Дані механізми були спрямовані на створення певного образу серед росіян про сильну Росію у військовому та економічному відношенні з лідером, який готовий протистояти всьому світу та захищати російську діаспору.

1.3. Образ РФ у загальноросійських соціологічних опитуваннях і рейтингах

Внутрішнє сприйняття свого образу країнами не обов'язково відповідає реальності. При дослідженні фактологічного матеріалу у вигляді опитувань та рейтингів держав серед населення можна отримати небажану для уряду динаміку: це свідчить про прозорість опитувань та наявність свободи слова.

У випадку з Російською Федерацією при намірі уряду побудувати образ «великої держави», реалії соціологічних опитувань та рейтингів часто грають на користь цьому. Для того, щоб з'ясувати, яке внутрішнє сприйняття свого образу формується державою, слід звернутися до російських соціологічних опитувань та рейтингів. Необхідно враховувати, що у Росії соціологічні дослідження далеко не завжди відбивають реальну природу явищ, оскільки більшість аналітичних центрів виконують замовлення уряду [3]. Російські опитування та рейтинги не є настільки популярними, як на Заході, і часто є об'єктом критики з боку жителів РФ. Ця особливість стала наслідком відсутності довіри до опитувань з боку журналістів, експертів та середньостатистичних росіян [5]. Рейтинги політиків все частіше сприймаються населенням з байдужістю та відсутністю бажання їх критично оцінювати. Попри це, для аналізу громадської думки щодо образу держави підхід опитувань та рейтингів є інформативним.

Одним із джерел, які розкривають внутрішнє сприйняття образу Росії, є Всеросійський центр вивчення громадської думки. ВЦВГД, створений у 1987 році, є державним дослідницьким центром, який спеціалізується на соціологічних опитуваннях та маркетингових послугах [3]. Клієнтами ВЦВГД є державні органи, міжнародні організації, ЗМІ, російські та іноземні компанії [3].

Серед матеріалів центру цікавим є аналітичний огляд за квітень 2022 року, який визначає індекс щастя росіян. Згідно з опитуванням, показник «в тій чи іншій мірі» щасливих росіян склав 83%, а сам індекс щастя досяг рекордного значення [11]. Поряд із індексом щастя за самовідчуттям росіян знаходиться моніторинг «еміграційних настроїв» населення. За даними опитування, станом на 2022 рік бажання росіян поїхати закордон знизилося з 16 до 10% порівняно з

2021 роком [47]. Найпопулярнішою причиною виїзду росіяни визначили «покращення матеріального становища» [47]. За результатами дослідження стало ясно, що більшість росіян взагалі не розглядають виїзд із країни на постійне місце проживання [47].

Популярним рейтингом центру, який періодично оновлюється та стосується внутрішньополітичної обстановки, є «Рейтинг довіри політикам», який також охоплює питання оцінки роботи президента та підтримки політичних партій. Згідно з опублікованими даними, з 4 по 10 квітня 2022 року рейтинг схвалення діяльності Володимира Путіна становить 79,6% [32]. При цьому позитивна оцінка роботи російського уряду становить близько 55% [32]. 81,6% росіян довіряють діям та рішенням В. Путіна [32]. Підтримка партії «Єдина Росія» становить 42,5%. [32].

Аналізуючи зовнішню політику Росії та ставлення росіян до цього аспекту образу, у березні 2022 року на сайті ВЦВГД з'явилися дані «індексу ставлення до США», згідно з якими 71% тією чи іншою мірою погано ставляться до Сполучених Штатів Америки, і це тенденція останніх 8 років [35]. Дані щодо ставлення росіян до санкцій та виходу з ринку західних компаній свідчать про часткову байдужість жителів РФ (50%) [7]. Більше половини росіян (56%) вважають, що вихід іноземних компаній з РФ так чи інакше вплине на повсякденне життя [7]. При цьому, 85% переконані в тому, що вітчизняний виробник зможе замінити продукцію компаній, що залишили російські ринки [7]. Сумніви щодо цього виникають переважно у молодих людей віком 18-34 років [7]. Щодо України, переважна більшість жителів РФ вірить в «український нацизм» [8]. Більше половини росіян підтримують рішення В. Путіна щодо визнання незалежності «ДНР» та «ЛНР» (73% проти 14%) [27]. 90% росіян вірять в інформаційну війну проти Росії та не вважають правдивими матеріали, де зображені дії російської армії [12]. На тлі російсько-української війни росіяни схвалюють рішення про «спецоперацію» в Україні (62%) та пов'язану з цим діяльність президента РФ (78%) [12].

Аналітичний центр Юрія Левади – ще одне джерело, яке відображає внутрішні настрої населення щодо образу Росії. На відміну від ВЦВГД, «Левада-центр» позиціонується як недержавна та некомерційна організація [1]. Як один з найбільших дослідницьких центрів Росії, «Левада-центр» публікує власні соціологічні опитування та рейтинги [1].

Дослідження російської дійсності за опитуваннями від Левада-центру поділяються на чотири категорії: схвалення органів влади, стан справ у державі, соціально-економічні показники та ставлення росіян до інших країн. За даними відносно дій Володимира Путіна, 83% росіян у березні 2022 року висловили загальне схвалення до президента РФ, демонструючи найвищий показник у цьому питанні з 2017 року [21] (див. Додаток А). До уряду Росії в цілому схвалення станом на березень 2022 нижче, але також займає високі позиції: 70% [21]. Згідно з оцінкою стану справ у країні, росіяни в 2022 році здебільшого вважають, що їхня держава на правильному шляху (69%) [25]. На запитання про те, чи можливі протести в містах опитуваних через падіння рівня життя, 29% відповіли негативно, а особисту участь взяли б лише 23% [25]. В електоральному рейтингу партій у березні 2022 р. рейтинг «Єдиної Росії» виріс на 8 пунктів порівняно з лютим і становить 39% [20]. Високий рівень підтримки росіянами президента директор центру Лев Гудков пояснює звичкою населення дивитись на речі за формулою «Жити важко, але треба терпіти» [6]. За його словами, відсутність альтернатив владі, можливості протестних рухів та опозиції формують вимушену позицію громадян.

Соціально-економічні показники серед росіян відображають наступні характеристики. Індекс очікування безробіття серед мешканців у лютому 2022 року склав 66%, що є досить високим показником [37]. За даними ІСН (індексу соціальних настроїв), узагальненого показника масових настроїв у суспільстві, при максимальному значенні у 200, у березні 2022 року він становив 90, що з 2008 року є рекордним показником [37]. Найвищі значення в індексі в 2022 році відображаються за «Індексом Росії» та «Індексом влади»: показники розкривають ставлення до поточного стану справ у державі загалом та схвалення

дій уряду [37]. При цьому, за словами Льва Гудкова, директора «Левада-центру», у 2021 році, росіяни похмуро оцінюють своє життя: 90% переконані у зростанні цін за незмінності заробітних плат; люди перебувають у страху та роздратуванні [6]. Рівень тривоги ще більше зріс після пандемії [6]. Незважаючи на невдоволення та страх населення, як стверджує Л. Гудков, ще більше росіяни бояться масових репресій у разі відкритої критики та протестів щодо правлячого режиму [6].

У контексті ставлення до інших суб'єктів міжнародних відносин, росіяни у 2022 році в основному негативно сприймають США (72%) та ЄС (67%) [23]. Показник негативного ставлення до України перебуває на рівні вище середнього: 57% [23]. Переважно позитивно росіяни ставляться до таких країн як Грузія (55%), Білорусь (87%) та КНР (83%) [23]. Як зазначив з цього приводу Лев Гудков на початку 2022 року, зовнішня політика викликає у росіян занепокоєння: люди не бачать сенсу у російсько-українському конфлікті та конфронтації зі США [6]. Більше половини, за словами директора центру, розуміють, що подібна ворожа політика уряду щодо держав західного блоку націлена на відволікання уваги від внутрішніх проблем у країні [6].

РІА Рейтинг як агентство, яке спеціалізується на оцінці соціально-економічних показників регіонів РФ, також є одним із джерел аналізу образу Росії у внутрішньому сприйнятті держави. Агентство періодично публікує дані про якість життя у регіонах Росії. Як демонструє рейтинг, Москва і Санкт-Петербург є вже котрий рік поспіль найкращими містами Росії [18]. За інформацією джерела, можна говорити про високий рівень концентрації робочої сили в РФ в 2021 році [45]. Як пише РІА, кількість працевлаштованих жителів зросла у більшості регіонів РФ: у 2021 році їх кількість досягла 77 [45]. Республіка Дагестан стала лідером у динаміці із зайнятості [45]. У Санкт-Петербурзі працевлаштованими є понад 3 мільйони осіб. Найбільше проблем є в контексті демографічної ситуації в країні: станом на 2021 рік в РФ було зафіксовано зниження населення на 0,83%, що пояснюється уповільненням міграційних процесів і високого рівня смертності [10]. Найменш населеними

точками РФ є регіони Крайньої півночі: Чукотський і Ненецький АТ із населенням 50 і 44,5 тисяч жителів відповідно [10].

Соціологічні опитування та рейтинги коментують багато ЗМІ та фізичних осіб. Радіо Свобода розмістило публікацію, де аналізуються опитування громадської думки щодо вторгнення РФ в Україну різними організаціями. Згідно з опитуваннями таких дослідницьких центрів як ВЦВГД та Фонд «Громадська думка», більшість відповідають позитивно про правильність вирішення проведення «військової операції» [38]. Як стверджує ФОМ, метою «операції» росіяни визначили безпеку РФ та «недопущення розміщення баз НАТО» (71%), «захист населення ДНР та ЛНР» (52%) та «зміна зовнішньополітичного курсу України» (21%) [43]. Дані ВЦВГД підтверджують цю динаміку.

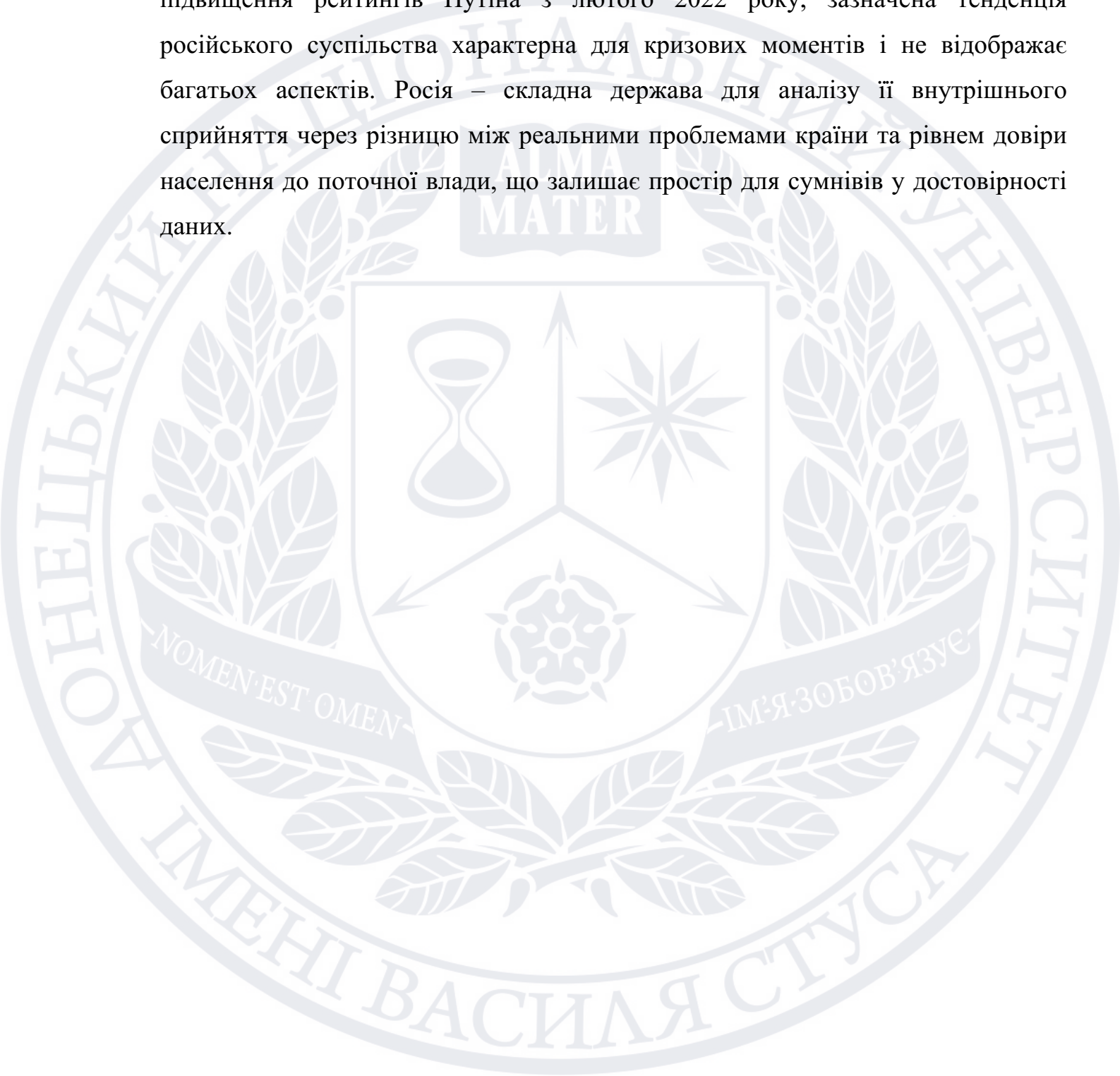
Історик Олександр Еткінд прокоментував доречність соціальних досліджень в умовах війни і зазначив, що соціологічні опитування мають проводитися у мирний час і за нинішніх обставин є безглуздими [38]. Директор фонду «Міські проекти» Максим Кац підтверджує, що соціологічні дослідження не показові в нинішній ситуації через покарання органів за позицію, що суперечить офіційній політиці Кремля [38]. Телефонні соціопитування збирають дані людей, які впевнено відповідають «за», тоді як інша, значна частина опитаних, не хочуть розмовляти і кладуть слухавки: так формуються результати [38]. Такі події як визнання громадських діячів «іноземними агентами», закриття незалежних засобів масової інформації, застосування військової цензури, за словами М. Каца, свідчить про те, що влада здогадується про негативне ставлення населення до подій та вживає відповідних заходів [38].

Таким чином, важко дати об'єктивну та однозначну оцінку сприйняття свого образу державою у соціальних опитуваннях та рейтингах, особливо у складних зовнішньополітичних умовах. Впливають такі змінні, як міжнародна та внутрішньодержавна обстановка, стан населення, умови збору даних та вид організації, що займається соціологічними дослідженнями. З перелічених даних можна виділити особливості про те, що для державних соціологічних інституцій характерно часткове перебільшення та спотворення отриманих даних на користь

уряду, тоді як недержавні центри, публікуючи дані, не приховуючи особистих коментарів та незалежної оцінки результатів опитувань.

Незважаючи на те, що матеріали всіх проаналізованих джерел вказують на підвищення рейтингів Путіна з лютого 2022 року, зазначена тенденція російського суспільства характерна для кризових моментів і не відображає багатьох аспектів. Росія – складна держава для аналізу її внутрішнього сприйняття через різницю між реальними проблемами країни та рівнем довіри населення до поточної влади, що залишає простір для сумнівів у достовірності даних.

РОЗДІЛ 2

ОБРАЗ ТА ІМІДЖ РОСІЇ ЗА КОРДОНОМ

2.1. Еволюція сприйняття Росії за кордоном: нормативно-правовий вимір

Російська Федерація за президентства Володимира Путіна стала сприйматися світовою спільнотою як держава, яка протиставляє себе західному баченню безпеки та претендує на велику роль у міжнародній площині. Промова В. Путіна на Мюнхенській конференції 2007 року стала відображенням сприйняття Росією своєї ролі у світі. Як наслідок агресивної політики щодо держав пострадянського простору, яка досягла свого піку у 2014 році при анексії Криму, а пізніше у лютому 2022 року через напад на Україну, відбулася повна та остаточна відмова Росії від євроатлантичної системи безпеки. Безпекові, насамперед, західні стратегії, які ще з періоду холодної війни намагалися адаптуватися до мінливої і непередбачуваної природи Росії та її безпекового бачення, не могли оминати російський фактор.

Розгляд питання еволюції сприйняття РФ за кордоном базується на огляді безпекових документів держав різних регіонів, оскільки даного роду джерела розкривають основні аспекти двосторонніх відносин між країнами та особливості сприйняття тих чи інших суб'єктів міжнародної взаємодії у контексті потенційних можливостей і загроз. В якості нормативно-правової бази будуть проаналізовані Стратегії національної безпеки, Воєнні стратегії, Стратегії або Білі книги національної оборони в межах з 1994 по 2021 роки.

Наведена нижче таблиця ілюструє еволюцію сприйняття РФ у нормативно-правовій базі США, КНР та країнах Європи (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Сприйняття РФ в безпекових документах країн різних регіонів за 1994–2021 роки.

Регіон, країна	Документ, рік	Сприйняття РФ
1	2	3
Північна Америка, США	Стратегія національної безпеки 2002 р. [159].	Росія сприймається як союзник в боротьбі з загрозою тероризму; перехід від конфронтації до співробітництва, надія на демократичний розвиток країни. Росія – велика держава у процесі переходу.
	Стратегія національної безпеки 2006 р. [160].	Країна визначається як «ключовий регіональний партнер», двигун зростання економіки. Партнерські відносини НАТО та РФ. Наголошується на очікуванні демократичного переходу.
	Стратегія національної безпеки 2010 р. [161].	Росія – ключовий центр впливу, «сильний голос» на світовій арені, партнер по ядерній програмі та ліквідації екстремізму. Інтерес у «стабільних відносинах» із «сильною і процвітаючою» Росією.
	Стратегія національної безпеки 2015 р. [162].	РФ – новий виклик національній безпеці, країна-агресор, який використовує природні ресурси у політичних цілях. Вперше згадується російська пропаганда.
	Стратегія національної безпеки 2017 р. [163].	Держава як виклик американській могутності та інтересам, противник, «ревізіоністська держава», яка підриває основи демократії. Акцент на чорно-білому мисленні Росії.
Азія, КНР	Біла книга з оборони 2008 р. [60]	Росія – союзник і стратегічний партнер із збройних сил, якому КНР довіряє.
	Біла книга з оборони 2010 р. [61]	Стратегічне партнерство між РФ та КНР. Росія – держава, з якою проводяться спільні операції та вчення. Риторика «взаємної довіри» та «співпраці».
	Біла книга з оборони 2013 р. [62]	Партнер ВМС Китаю, колега по боротьбі з піратством, військовими навчаннями та антитерористичній діяльності.
	Воєнна стратегія 2015 р. [63]	Інтерес у розширенні обміну та співробітництва з РФ у рамках стратегічного партнерства, зміцнення військових відносин.

Продовження таблиці 2.1

1	2	3
Азія, КНР	Біла книга з оборони 2019 р. [64]	Дії РФ розглядаються у ключі прагнення захистити свої національні інтереси.
Європа, Велика Британія	Стратегія національної безпеки 2008 р. [158]	Росія – ключова країна, найбільший у світі виробник газу та потенційний кандидат на включення до спільної оборонної архітектури.
	Стратегія національної безпеки 2015 р. [158]	РФ – порушник міжнародних стандартів співпраці, проте членство Росії у Раді Безпеки ООН зобов'язує країни до пошуку шляхів діалогу.
	Стратегія національної безпеки 2016 р. [109]	Акцент на зростанні конкуренції Росії із країнами Заходу. Росія – нова загроза та виклик міжнародному порядку.
Європа, Франція	Біла книга з оборони та національної безпеки 2008 р. [156]	Росія віднесена до трійки найважливіших країн світу. Прагнення РФ відновити статус великої держави. Акцент на еволюції відносин РФ із Заходом. Надія на діалог.
	Біла книга з оборони 2013 р. [82]	Згадка про наростання демонстрації сили та тиск на сусідів. Відсутність потепління відносин із Заходом.
	Стратегія оборони та національної безпеки 2017 р. [72]	РФ відновила статус середземноморської держави та продовжує заперечувати міжнародні договори та інститути.
	Стратегічне оновлення 2021 р. [150]	РФ як «історичний виробник» газу; поновлення її військового суперництва. Стратегія держави – залякування.
Європа, Німеччина	Біла книга 1994 р. [182]	Держава- правонаступник СРСР, яка перебуває на шляху до «плюралістичної демократії» та включення до загальноєвропейської системи. Важливість підтримки позитивного іміджу в очах РФ та зміцнення контактів.
	Біла книга 2016 р. [181]	Держава, що ставить під сумнів європейський порядок заради власних інтересів та є потенційною загрозою безпеці. На РФ покладається відповідальність за підтримання безпеки. Стратегічне партнерство між Німеччиною та РФ.

У результаті проведеного аналізу сприйняття РФ у закордонних нормативно-правових документах можна дійти до наступних характеристик. Під час розбору бачення Сполучених Штатів Америки можна помітити, що Стратегії національної безпеки відображали ті зовнішньополітичні реалії, в які була залучена держава, і є продуктом свого часу. Зі Стратегії 2002 року відбулася кардинальна зміна відносин і поглядів США на Росію: починаючи з надій на її демократичне майбутнє і завершуючи накладенням жорстких санкцій на державу. Ставлення до РФ за Джорджа Буша-молодшого можна розглядати як надію на співпрацю, Росія сприймалася як важливий стратегічний партнер у боротьбі з глобальними загрозами. Подібне ставлення простежується і у Стратегії 2010 року під час першого терміну Барака Обами. Явне погіршення образу РФ настало внаслідок агресії щодо України, що вилилося у Стратегію 2015 року, де Росія вже не розглядалася як потенційний союзник, а як країна-агресор. Стратегія 2017 також відображає відсутність позитивних тенденцій у російсько-американських відносинах.

У контексті західноєвропейського погляду документи Великої Британії ґрунтуються на сприйнятті Росії як опозиції Заходу та необхідності пошуку діалогу з РФ, незважаючи на «незаконні дії» стосовно України. Зміст документів Франції зосереджено на економічній складовій та небезпеці російсько-китайських відносин. Німеччина демонструє найбільшу стриманість: у Білій книзі 2016 року упускаються слова «агресія» та «порушення», замість яких є оберти «дії РФ», «криза в Україні» та «перевірка меж міжнародних угод». В обох документах країни за 1994 і 2016 роки з часовою різницею в 22 роки так само присутня риторика важливості стратегічного партнерства та вироблення особливого підходу до Росії.

Прямою протилежністю американському та західноєвропейському баченню є уявлення про Росію у документах безпеки КНР. У Білих книгах з оборони Китай сприймає Російську Федерацію як важливого стратегічного партнера, здебільшого у військовій сфері та у контексті проведення спільних навчань. КНР в жодному документі не згадує російську агресію щодо держав пострадянського

простору, зосереджуючи всю увагу на співпраці. Росія скрізь згадується першою серед військових партнерів. Риторика нормативно-правової бази КНР щодо Росії не зазнає змін впродовж часу, що свідчить про прагматизм і відсутність кардинального впливу на стратегію держави зовнішньополітичних обставин. В інтерпретації КНР простежується «погляд із боку» та неупередженість думок.

Таким чином, можна відзначити спільні та відмінні характеристики сприйняття Росії у зарубіжних документах та рівні його еволюції. У стратегіях США погляд на Росію повністю упирається у її поведінку на міжнародній арені та вплив на безпеку: існує помітна різниця у сприйнятті держави у 2017 році порівняно з 2002 роком. У західноєвропейських джерелах простежується більший акцент на економіці та реалістичний підхід до зовнішньої політики, на відміну від американського ідеалізму та геополітичного наративу. Зміни у думці західноєвропейських країн щодо РФ не так яскраво виражені, але помітні. КНР не бере до уваги політичний аспект, концентруючись на власній безпеці та важливості підтримки відносин з Росією, яку крізь роки Китай розглядає стратегічним партнером. У документах не простежується суттєвих змін сприйняття Росії.

2.2. Образ РФ у світових рейтингах: сильні та слабкі сторони образу

Питання світових рейтингів держав наразі є невід'ємним атрибутом міжнародної взаємодії. Світові рейтинги безсумнівно є важливою складовою частиною збірного образу держави з багатьох причин. Держави періодично відслідковують своє місце у світових рейтингах, оскільки часто саме на рейтинговий метод спираються дослідники при аналізі та оцінці тієї чи іншої держави. Рейтинговий підхід використовується безліччю інституцій: міжнародними організаціями, дослідними інститутами, приватними компаніями та провідними аналітичними центрами.

Російська Федерація, незважаючи на своє членство в багатьох міжнародних організаціях та активну залученість в процеси міжнародної діяльності, не може похвалитися досягненнями в глобальних рейтингах. Згідно з рейтинговими показниками економічної свободи, які пропонує The Heritage Foundation за 2022 рік, Росія займає 113 позицію, поступаючи практично всім країнам Європи [128]. Нижче Російської Федерації в регіональному рейтингу опинилися Білорусь й Україна. Місце Росії відноситься до групи «здебільшого невольних держав» за економічним показником [128]. Росія зафіксувала загальну втрату економічної свободи на 1,0 бал порівняно з 2017 роком. У 2020 році стан економіки Росії вперше набув позитивної конотації, оскільки у 2017 році країна перебувала на рівні найбільш економічно невольних держав, але станом на 2022 рік повернула собі цей статус. Ускладнення економічної свободи Російської Федерації пов'язане переважно з державною протекціоністською економічною політикою, яка характеризується обережністю щодо ввезення іноземних інвестицій. Ненадійна судова система, проблема безконтрольної корупції, бюрократія та організована злочинність помітно гальмують економічний розвиток держави.

Не менш авторитетним є рейтинг глобальної присутності Elcano. Згідно з ним, Росія посідає сьоме місце у світі станом на 2020 рік [76]. У цей показник включені критерії економічної, військової присутності та індекс м'якої сили. Більшу частину економічної залученості Росії становить сектор інвестицій, завдяки якому економіка займає 25% від загального показника. Росія, згідно з рейтингом, – найбільший в світі експортер газу; найбільший відсоток залученості демонструє військова складова – 60% від загального числа, що включає в себе війська та військове екіпірування [76]. Росія не втрачає другої позиції у світі за військовою присутністю. Присутність м'якої сили оцінюється як найменша у відсотковому співвідношенні та становить 14,5%, переважно за рахунок інформації в ЗМІ та пропаганді [76]. У порівнянні з 1990 р., коли Радянський Союз був розміщений на другому місці в рейтингу, показник глобальної присутності Росії як правонаступниці СРСР значно зменшився.

Якщо брати за основу певні критерії для розгляду представлення сильних та слабких сторін образу РФ, доречним буде скористуватися всесвітньо відомими показниками Nation Brand Index. Він вимірює силу і якість бренду кожної країни за основними критеріями, до яких, насамперед, відносяться експорт, уряд, культура, населення, туризм та інвестиції. Відповідно до прес релізу Ipsos за 2020 рік, в даному рейтингу Росія займає 27 місце [111]. Слабкі позиції країни відзначаються, передусім, з питань управління, забезпечення миру і безпеки та із загальним сприйняттям гостинності.

Якщо оцінити Російську Федерацію, орієнтуючись на критерії NBI, можна дійти до наступних висновків. Як зазначено в дослідженні Trading Economics, економіка Росії є занадто залежною від експорту товарів, а доходи від продажу сирої нафти, нафтопродуктів і природного газу становлять близько половини федерального бюджету Росії [126]. Сильна залежність країни від експорту сировинних товарів робить її вразливою перед тиском рецесії. Незважаючи на деякий спад в період з 2019 по 2020 рік, корисні копалини і паливно-енергетичні продукти досі залишаються основними товарними групами експорту з Росії. Як вказує джерело Coface for trade, на частку експорту припадає близько чверті ВВП, 63% експорту і 35% федеральних доходів. Санкції, що обмежують інвестиції і експорт деякого технологічного обладнання в Росію, а також поступове виснаження зрілих родовищ, обмежать видобуток нафти в Росії [130]. Окрім залежності від експорту сировини, в державі спостерігається дефіцит торгових операцій, залежність від зарубіжних технологій, слабка інфраструктура загалом, що ускладнюється відсутністю інвестицій через недостатню довіру серед інших держав. Більше того, санкції США та Європи навіть до вторгнення 2022 року перешкоджали укладанню торгівельних угод, розробці морських середовищ та інновацій [130]. На ринку нових технологій частка Росії складає всього лише 0.3%, в той час як США – 39%, Японії – 30%, Німеччині - 16% [9].

Закриваючи аналіз негативних складових за критеріями NBI інвестиціями, World Bank Group відзначає, що криза Covid-19 вплинула на економічні показники російських регіонів. В цілому за перші 9 місяців 2020 року інвестиції

в Росії знизилися на 4,1 відсотка, з широкими регіональними відмінностями. Найбільш різко інвестиції знизилися в Приволзькому окрузі (-6,6%) і на Далекому Сході (-6,5%) [139].

Оцінюючи культуру Російської Федерації, важливим є дослідження центру з культурного і громадського життя Hofstede Insights. Сайт надає інформацію, згідно з якою Росія є країною, в якій владні еліти дуже далекі від суспільства, а найбільша країна у світі є надзвичайно централізованою. Росія є колективістською державою, де люди належать до «груп», які піклуються про них в обмін на лояльність [89]. Росіяни звикли недооцінювати свої особисті досягнення, внесок або можливості. Російське суспільство схильне до цинізму і песимізму.

Ще одне дослідження російської культури від U.S. News надає інформацію, згідно з якою держава займає порівняно низьку позицію за показником відкритості до бізнесу і подорожей [123]. За підрахунками, країна є на 100% бюрократичною та на 80% корумпованою, що підтверджує популярний міф іноземців про корупцію в Росії [123]. Крім того, уряд фактично повністю ігнорує забезпечення прав людини і захист навколишнього середовища. Триваюча російська кампанія дезінформації на Заході і все більшою мірою на Близькому Сході викликає підозри у міжнародної спільноти і ще більше відштовхує довіру інших країн [133]. Так, незважаючи на всю діяльність м'якої сили Росії, вона не може компенсувати той факт, що світова аудиторія не вважає країну такою, що заслуговує довіри і образу «сили добра» в світі. Без істотної зміни курсу своєї зовнішньої політики культура та м'яка сила Росії залишиться на низьких позиціях.

Згідно з The Global Economy, Російська Федерація демонструє низькі показники ефективності уряду з 1996 по 2019 роки в порівнянні з високим рівнем, який розцінюється в 2,5 балів [127]. Станом на 2019 рік Росія мала низький, хоч і дещо збільшений в порівнянні з минулими роками показник в 0,15 балів, і займала 77 місце в рейтингу серед країн [127]. За індексом демократії гідним уваги є дослідження Freedom House, згідно з яким політичний режим

Російської Федерації характеризується як консолідований авторитарний. Рівень демократії є низьким і становить лише 1,35 з 7 балів в рейтингу [129].

Для Російської Федерації характерні надзвичайно високий рівень насильства з боку держави проти протестуючих, використання закону про іноземних агентів проти онлайн-активістів, а також посилення державного регулювання Інтернету і контролю над громадською сферою. Володимир Путін, який перебуває при владі вже 22 роки, продовжує шестирічний президентський термін. Його популярність підірвала пенсійна реформа. У липні 2020 року всенародне голосування ратифікувало конституційні реформи, запропоновані президентом Путіним, хоча досі багатьма дослідниками ставиться під сумнів легітимність їх прийняття. Поправки стосувалися обіцянок збільшення державної підтримки громадян і, що найбільш важливо, зміни, що дозволяють президенту Путіну знову балотуватися на пост президента в 2024 році і залишатися при владі до 2036 року [130].

Оцінюючи людей, які проживають на території Росії, іноземні джерела також не надають втішних даних та прогнозів. Говорячи про росіян, джерела повідомляють, що їх негативне ставлення до мігрантів залишається високим і з часом тільки посилюється [77]. Більше половини росіян негативно ставляться до людей з іншою сексуальною орієнтацією. У серпні 2018 року було відзначено зростання ксенофобних настроїв серед росіян, на ґрунті яких зростає кількість злочинів [77].

Розглянувши негативні складові образу РФ, необхідно враховувати, що для кожного явища присутні як негативні, так і позитивні моменти. Для дослідження позитивних елементів образу Росії також були використані критерії NBI, розроблені Саймоном Анхольтом, доповнені інформацією з інших джерел. При оцінці образу Російської Федерації за критеріями, запропонованими Nation Brand Index, почати, як і в попередньому пункті, варто з аналізу експортної складової. Якщо звернутися до джерела Coface for trade, який допомагає оцінити вигідність ведення бізнесу в тій чи іншій країні з аналізу її економічної складової, можна прийти до висновку, що Російська Федерація залишається державою з рясними

природними ресурсами, що особливо стосується нафти, газу і металів [130]. Цей важливий фактор серед сильних сторін впливає на привабливість країни для потенційних імпортерів. Росія характеризується макроекономічною стабільністю і сильною державною і зовнішньою звітністю – фактори, які забезпечують стійкість до зовнішніх загроз і, відповідно, сприяють довірі іноземних інвесторів та імпортерів [130]. У 2019 Росія була п'ятим за величиною партнером з експорту товарів ЄС (4%) і найбільшим експортером для Німеччини [125]. В Росії на даному етапі проводяться зусилля з диверсифікації джерел поставок товарів в умовах складних відносин з країнами ЄС і США на фоні вторгнення в Україну, що відкриває шлях співпраці і угод з країнами Сходу.

Переходячи до питання того, як представлена закордоном російська культура, можна відзначити, що, згідно з Soft Power 30, чемпіонат світу з футболу 2018 року, хоч і не надав того впливу, на який в Росії спочатку сподівалися, надав можливість продемонструвати світу найкраще з російської культури. Завдяки даному заходу Росія піднялася на 20-е місце за індексом культури [133]. Крім цього, аналізуючи м'яку силу держави, Росія має одну з найбільших дипломатичних мереж в світі, що могло б бути важливим елементом поліпшення образу. Із закликом президента Трампа до повторного прийняття Росії в G7 на початку 2020 року країна могла б повернути собі місце за одним з найпрестижніших столів світу, проте заклик був відхилений [133].

Згідно з OECD Better Life Index, Російська Федерація за останнє десятиліття, до лютого 2022 року, домоглася прогресу в поліпшенні якості життя своїх громадян, незважаючи на більш низькі, ніж середні, оцінки по деяких темах Індексу кращого життя [131]. Російська Федерація знаходиться вище середнього за рівнем освіти і навичок, а також з балансу між роботою та особистим життям. Що стосується зайнятості, то близько 70% росіян у віці від 15 до 64 років мають оплачувану роботу, що вище середнього показника зайнятості (68%) [131]. Крім того, в Росії 94% дорослих у віці від 25 до 64 років мають повну загальну середню освіту, що набагато вище, ніж в середньому (78%) [131].

У галузі туризму та інвестицій також були позитивні тенденції. У 2019 Росія зареєструвала в цілому 24 мільйони туристів, посідавши 23-є місце в світі [168]. Число прибулих з-за кордону відвідувачів, зареєстрованих в 2018 році, склало 24,6 мільйона, що на 0,7% більше, ніж в 2017 році. Основними ринками-джерелами були Україна, потім Казахстан і Китай. Інші ключові ринки включали Фінляндію, Азербайджан, Польщу і Німеччину. Згідно зі статистикою розміщення, в 2018 році з міжнародних ринків було зареєстровано 11,5 мільйона відвідувачів з ночівлею, що на 43% більше, ніж в попередньому році [132]. Інвестиції в Росію складали 26,2% від номінального ВВП у вересні 2020 року порівняно з 24,7% в попередньому кварталі [94].

Таким чином, можна дійти до висновку, що образ Російської Федерації, принаймні, до лютого 2022 року, складався як з позитивних, так і негативних компонентів. При високій залежності від енергетичних ресурсів, надмірній централізації та низькій ефективності уряду в забезпеченні основних прав і свобод громадян, Росія вважалася економічно сильною в експортному відношенні державою з диференційованою системою поставок, різноманітною культурою, яка робила внесок в розвиток спільної культурної спадщини, та населенням, яке було здебільшого забезпеченим в питаннях освіти, працевлаштування та рівня життя.

Події 2022 року в Україні спростовують навіть ті позитивні моменти, які були притаманні Росії та її населенню. На сьогодні для опису образу Російської Федерації краще підходить термін «імперія зла». В області зовнішньої політики агресія Росії сильно відбивається на образі держави і сприйнятті її з боку інших суб'єктів міжнародних відносин. Росія в міжнародному сприйнятті ще довго залишатиметься авторитарною державою-агресором, президент якої нехтує благополуччям власного населення в угоду власним зовнішньополітичним амбіціям.

2.3. Сприйняття Росії за кордоном: соціологічний зріз

Міжнародні відносини частково відносяться до сфери соціальних наук, через що при дослідженні держав і їх образів у світі необхідно звернутися до соціології. Соціологічні підходи до міжнародних відносин розглядають взаємозв'язок та відмінності між різними формами соціального життя у міжнародній сфері. Одним із способів проведення досліджень у сфері міжнародних відносин є соціологічні опитування. Як метод дослідження міжнародні соціологічні опитування полягають у зборі даних від людей з різних країн, які відповідають на низку питань по темі. Міжнародні опитування є багатим джерелом даних відносно того, що представники інших культур думають про те чи інше явище.

Країни та уряди світу завжди ставилися з насторогою до Росії, а соціальні опитування відбивали не найкращі думки населення країн про РФ, нерідко, спираючись на стереотипи. Згідно з даними дослідницького інституту Pew Research Center, Росія в цілому не є популярною серед багатьох країн світу і користується все меншою довірою в Європі і США [91]. Насамперед переважно негативна думка населення інших держав пов'язана з тим, які дії на міжнародній арені здійснює Росія, особливо з початку президентства Володимира Путіна. Народи країн, чия політика полягає в перманентному стримуванні зовнішньополітичних амбіцій Росії, неспроможні залишатися осторонь цих процесів і ставитися до них нейтрально.

Важливу роль відіграють медіа. Засоби масової інформації не можуть існувати окремо від соціальної сфери, оскільки вони функціонують в суспільстві. Однією з головних властивостей засобів масової інформації є конструювання дійсності, яка відбувається в рамках того чи іншого суспільства, відображення певної соціальної системи. Медіа-образ держави істотно впливає на думку населення. Росія, закріпивши за собою статус країни-агресора, освітлюється світовими, за деякими винятками, засобами масової інформації як імпульсивна у зовнішньополітичному вимірі держава, лідер якої вирішує міжнародні конфлікти силою, не йдучи на дипломатичні поступки. Населення країн світу, читаючи цю

інформацію у ЗМІ, виробляють певне ставлення до Російської Федерації, виходячи з наявних даних.

Розглядаючи детальніше ставлення населення країн світу до Росії на прикладах, слід позначити коло дослідження: аналіз зосередитиметься на соціологічних опитуваннях населення Сполучених Штатів Америки, Європи та Азії. Дані регіони були обрані за рахунок того, що загалом охоплюють основні полюси сили у міжнародних відносинах, за рахунок чого можна сформуванати узагальнену картину уявлення про РФ у світі. Дослідження зосередиться на соціальних опитуваннях у всьому світі як одному з найпоширеніших соціологічних джерел.

Погляди на Росію та В. Путіна в європейських країнах були і залишаються переважно негативними. Нещодавні події російсько-української війни лише підтвердили негативні тенденції сприйняття РФ населеннями країн Європи. Згідно з дослідженням Pew Research Center за 2020 рік, присвяченому поглядам світу на Росію та Путіна, Швеція, Данія та Нідерланди стали державами, які найбільш негативно ставляться до Росії [92]. Дві третини або більше населення Іспанії та Великобританії аналогічної думки щодо РФ [92]. Цікавою особливістю регіону став оптимістичний погляд Італії на Росію у світлі надання Москвою медичної допомоги державі на початку пандемії [92]. В інших країнах Західної Європи показники такі: у Німеччині, Іспанії та Франції частка тих, хто позитивно ставиться до РФ залишається на рівні однієї третини населення [92]. При цьому вік теж має значення: люди від 50 років і старші схильні до більш негативного сприйняття Росії, ніж молоді люди до 29 років. Також на оцінку впливають політичні переконання: ті європейці, які є прихильниками правих популістських партій, з більшою ймовірністю позитивно поставилися б до Росії [92].

Переважно негативне ставлення населення країн Західної Європи поширюється також на Путіна. Особливо низькі показники довіри до президента РФ демонструють Іспанія, Нідерланди, Швеція та Данія [92]. При цьому в Німеччині та Італії троє з десяти опитуваних довіряють Путіну та його політиці

на світовій арені [92]. Навіть із такими низькими показниками, В. Путін користується більшою довірою в країнах Європи, ніж Дональд Трамп [92].

Дещо іншим чином полягають справи в регіоні Центрально-Східної Європи. Звертаючись до даних Pew Research Center за 2017 рік, у більшості країн регіону існувало сприйняття «сильної Росії», яка протистоїть «впливу Заходу» [106]. Особливо дана думка помітна серед православних християн. Виходячи з опитування, такі держави-члени НАТО у регіоні як Угорщина, Чехія та Болгарія не розглядають НАТО як надійного союзника у разі серйозного конфлікту з Росією [106]. Найнижчою стала підтримка тих держав, які мали спірні відносини з Росією: Польща, Україна та країни Балтії. Тим не менш, серед населення зазначених держав є й ті, хто дотримується іншої позиції: православні меншини Латвії та Естонії з більшою ймовірністю визнають за необхідність сильну Росію [106].

У світлі російсько-української війни опитування, проведене на замовлення Європейської ради з міжнародних відносин у 2022 році, продемонструвало дані, згідно з якими більшість європейських держав вважали, що Росія вторгнеться на територію України у 2022 році: показник вищий за 50% у Франції, Німеччині, Італії, Польщі, Румунії та Швеції [103]. При цьому респонденти заявили, що необхідно йти на ризик для захисту України у разі російського вторгнення. Науковий співробітник ECFR прокоментував дані показники, сказавши, що вони демонструють думку європейців щодо винності Росії та побоювання з приводу безпеки в Європі [103]. За даними ECFR, у питанні довіри до НАТО чи Росії поляки, румуни, італійці та німці схильні довіряти НАТО [103]. Попри це, деякі держави Центрально-Східної Європи бачать ситуацію дещо інакше: більшість словаків звинувачують НАТО, а не РФ у напруженості в Україні [103]. Так само як і в Словаччині, більшість сербів на стороні Москви, ніж Брюсселя, згідно з дослідженням Bloomberg [145].

Ще гірші справи полягають з громадською думкою у Сполучених Штатах Америки. Зростаюча глобальна активність Росії псує ставлення до неї з боку США, створюючи серйозну напруженість в американо-російських відносинах.

Згідно з дослідженням Pew Research Center за 2020 рік, погляди американців на Росію зараз знаходяться на найнижчому рівні за останні десять років. Станом на 2020 рік число американців, які позитивно ставилися до Росії (18%), набагато нижче, ніж той відсоток позитивної думки, який був продемонстрований при дослідженні 2007 року (44%) [91].

Згідно з опитуванням Pew Research Center за 2018 рік, ставлення американців до Росії погіршилося за останній рік [117]. Приблизно чверть чи менше у США позитивно відгукуються про Росію [117]. Думка як демократів, так і республіканців значно впала після анексії Криму у 2014 році, показала невеликий стрибок вгору після обрання Трампа у 2016 році для республіканців, залишаючись тією самою для демократів. В останньому опитуванні Центру 2018 року частка республіканців, які гарної думки про Росію, впала до 27%, однак, була все одно вищою, ніж у демократів (16%) [117]. Лише 21% американців у 2018 році довіряв російському президенту [117]. При цьому багато американців згодні із заявою, що вплив Росії у світі істотно зріс [117].

Негативне ставлення американців проявляється в окремих зовнішньополітичних діях РФ. Це, насамперед, скандал зі втручанням у американські вибори 2016 року. У дослідженні CNN 2019 року «Як одне питання ілюструє поділ Америки над Трампом і Росією» було опубліковане опитування американської газети The Washington Post і The Schar School. Сформульоване питання про те, чи намагалася, з вашої точки зору, Росія втрутитися в президентські вибори 2016 року, було поставлено 841 дорослому. Серед всіх дорослих 43% сказали, що спеціальний радник Роберт Мюллер довів російське втручання [169].

Американці особливо негативно ставляться до втручання Росії у справи інших держав, особливо у світлі російсько-української війни. Згідно з опитуванням Університету Меріленду з критичних питань, більшість американців стежать за російським вторгненням і вважають Україну явно набагато дружнішою за Росію [154]. За показниками ставлення до Росії у 2022 році вийшли такі результати: 34% вважають Росію ворогом, 38%

розглядають її як «недружню державу», а 24% не демонструють жодного ставлення [154].

Населення країн Азії є доволі «різношерсним» у своєму ставленні до Росії. Багато держав відкрито підтримують політику РФ і навіть готові виправдати агресію щодо України. Згідно з дослідженням Pew Research Center за 2017 рік, більшість населення у В'єтнамі (83%) та Філіппінах (55%) відгукується про РФ та міжнародну діяльність В. Путіна позитивно [177]. Крім того, у зазначених державах вважають, що Росія поважає громадянські свободи, у той час як Японія та Південна Корея протилежної думки щодо цього питання [177]. У таких країнах як Індія та Індонезія народи вважають за краще не висловлювати про державу жодної думки [177]. Спираючись на новіші дані, Pew Research Center пропонує опитування за 2020 рік, яке підтверджує поділ думок азійських держав: тільки 25% жителів Японії позитивно ставляться до Росії, на відміну від філіппінців, відсоток яких становить 56% [91].

Розглядаючи окремі приклади, індійський канал новин WION опублікував дані опитування Global Times, згідно з якими станом на 2020 рік більше половини населення Китаю позиціонують РФ в якості найважливішого союзника для їх держави [84]. Багато в чому така позиція населення обґрунтовується політикою Сі Цзіньпіна, що зводиться до активного діалогу з Російською Федерацією та спільного вирішення міжнародних питань. Образ ворога в ЄС та США відіграє велику роль у тому, що дві держави підтримують тісні політичні зв'язки, що, своєю чергою, відбивається на громадській думці.

Російське вторгнення в Україну 2022 року змінило картину думки населення країн Азії щодо Росії. Нові дослідження азійських настроїв показують, що народи КНР та Індії неоднозначно ставляться до дій Москви, незважаючи на нейтральну політику їхніх держав із цього питання [167]. Згідно з інформацією з джерела, 71% китайців симпатизує Україні, проте лише 10% звинувачують РФ [167]. Щодо громадськості Японії, згідно з опитуванням Nikkei, 61% японців згодні з санкціями проти Росії; на їхню думку, дозвіл РФ захопити чужу землю може спонукати КНР до аналогічного карт-бланшу в Азії [90].

Зважаючи на вищевикладене, можна дійти висновку, що міжнародні соціологічні опитування є важливим додатковим джерелом, яке допомагає в дослідженні образу держав. Як було з'ясовано, не завжди офіційна позиція держав співпадає з думкою населення щодо того чи іншого явища, незважаючи на те, що ця динаміка є скоріше винятком, ніж правилом. Росія в очах народів держав Європи, США та Азії ніколи не була однозначним актором на міжнародній арені, а російсько-українська війна 2022 року ще більше посилила ситуацію навіть із найбільш афілійованими до російської влади респондентами.

2.4. Формування позитивного іміджу Росії за кордоном за допомогою медіа

У західних державах існує велика різноманітність джерел новин, які не контролюються з боку уряду. Проте, російські реалії говорять про іншу динаміку: ЗМІ та телебачення в РФ жорстко контролюються державою, а про свободу слова не йдеться навіть мови [70]. Найпопулярніші з російських медіа належать Кремлю та компаніям з тісними прокремлівськими зв'язками [141]. Оскільки телебачення є найпоширенішим джерелом новин у Росії, державні телеканали підносять реальність у спотвореному вигляді, демонструючи переваги життя у «великій державі» та приховуючи багато фактів [70]. Внаслідок встановленого режиму, як вказує BBC, журналісти в Росії ризикують бути схильними до нападів через освітлення таких тем, як корупція, організаційна злочинність і порушення прав людини [141]. Як висловлюється з цього приводу Фео Снаговський, який є доцентом кафедри політології в Університеті Альберти, матеріали, які розповсюджуються російськими телеканалами, є майстерно підготовленими, а кореспонденти «просто читають тези уряду з аркушів» [70].

У мінливих політичних умовах лідерам держав надзвичайно важливо просувати позитивний образ своєї держави та впроваджувати її у суспільну свідомість. Виходячи з наведеної вище інформації можна побачити, наскільки

Росія стурбована тим, як політика держави представлена всьому світу. Внаслідок вторгнення в Україну доступ до незалежних ЗМІ був ще більше обмежений урядом РФ, а у правовому полі з'явився закон, згідно з яким за «брехливу інформацію» про Україну загрожує тюремний термін [70]. Через те, що росіяни є споживачами саме тієї інформації, яку вигідно подавати уряду країни, у населення сформувалося уявлення про державу, яке не відповідає справжнім реаліям політичного режиму РФ. Розібратися безпосередньо з тим, які інструменти використовує РФ з метою формування свого позитивного іміджу за кордоном, допоможуть телеканали «Russia Today», RT Arabic (раніше «Русія аль-Яум»), журнал «Russia Profile», радіостанція «Sputnik International» (раніше «Voice of Russia»).

Інформаційний канал «Russia Today», запущений в 2005 році, є передовиком міжнародних медіа-операцій Росії, транслюється на багато мов і фінансується державою. Керувати агентством доручили Маргариті Симоньян. З самого початку концепція джерела полягала в тому, щоб служити «м'якою силою», інструментом покращення іміджу Росії у світі та ослаблення антиросійських настроїв [95]. Тим не менш, за перебування при владі Володимира Путіна канал отримав репутацію засобу конфронтаційної зовнішньої політики президента: RT був способом обмовити США або донести до держави якусь інформацію [95].

Формат ефірів RT завжди починався з блоку новин, після якого слідували нариси про культуру, спорт та бізнес [95]. Супутники передавали матеріали до Європи та США: переважно це новини про Росію, а також вигідні російському уряду послання. Станом на 2005 рік публікувалися новини про невдалі операції США та жалю України та Грузії про кольорові революції [95]. На сьогодні послання не зазнали сильних змін: вони охоплюють широкий спектр новин про Росію та зовнішню політику, від необґрунтованих санкцій західних держав до втрат української армії [39]. Меседж новин можна інтерпретувати таким чином: все, що пишуть про Росію у західних ЗМІ, – спроба обмовити російський уряд, який нічого поганого не робить. RT також відіграла важливу роль у поширенні

інформації у контексті COVID-19. Матеріали RT підривали довіру до американських та європейських вакцин, просуваючи при цьому російські [101].

Незважаючи на високий статус агентства вдома, він не користується популярністю за кордоном: бюджети таких медіа як BBC та Al Jazeera перевершують Russia Today [95]. Перед RT на початковому етапі стояло завдання конкурувати з іншими міжнародними медіа, але при цьому формувати про себе позитивну думку, два завдання, які часто суперечили одне одному [95]. Під час російсько-грузинської війни висвітлення в RT було слабким, джерело розголошувало інформацію про перший удар з боку Грузії, щоб покращити образ держави [95]. У сприйнятті країн залишився образ росіян як агресорів проти грузинської демократії. Тим не менш, з 2008 року Russia Today став відомим брендом на Заході [95].

RT піддається критиці не лише за яскраво виражену прокремлівську позицію, але й за використання як авторитетних осіб людей, які часто близько не є авторитетними в проблематиці [95]. Russia Today запрошує представників Американської революційної комуністичної партії, істориків, які прогнозували розпад США та людей, які стверджували, що ЦРУ випробовує наркотики на цивільних особах [95]. Внаслідок нападу Росії на Україну, уряди Європи та США заборонили RT [80].

RT Arabic, який раніше був відомий як Русія аль-Яум (Росія сьогодні), був запущений у 2007 році і є російським телеканалом новин, відгалуженням Russia Today, з мовленням арабською мовою [121]. За зв'язки з російським урядом RT Arabic також критикується. Риторика джерела відповідає каналу Russia Today: новини світу подаються у вигідному для російського уряду ключі.

Нашумілою в арабському світі є колонка про сирійський конфлікт. РФ використала канал RT Arabic для висвітлення втручання у внутрішній конфлікт у Сирії як спосіб продемонструвати амбіції, які затверджують РФ як «глобальну державу» [121]. Російський уряд, як і RT Arabic, публікував матеріали на підтримку режиму Башара Асада. У контексті російсько-української війни джерело публікує заяви Міністерства оборони РФ про ліквідацію понад тисячі

«іноземних найманців» в Україні [121]. Так Росія створює навколо міжнародної громадськості образ ворога, при цьому звеличуючи сили своєї оборони. Для висвітлення війни використовується лексика «спецоперація», «військова операція», «лояльні київському уряду сили». Інформація про знищення українських військових об'єктів подається як досягнення.

Англомовний журнал «Russia Profile» надає інформацію про життя в Росії, російську культуру, науку, економіку та політику. Як стверджує Андрій Золотов, редактор журналу, RP публікує «критичні статті, які не зациклені на позитивних сторонах російської дійсності», і також пише про спірні моменти в політиці Росії [22]. Якщо звернутися до матеріалів сайту, то складається враження, що вони виглядають як державне замовлення, спрямоване на конструювання позитивного образу Росії. При пошуку інформації на сторінці сайту можна побачити підкреслення так званої «могутності» Росії в рядках «Росія величезна в прямому і переносному сенсі», «просочена історією» і «про неї складають легенди по всьому світу» [170]. У рядку про площу території Росії згадується, що вона «вдвічі більша за площу США [170]. Дану інформацію не прогавить лише видавництво, націлене на дискредитацію образу Сполучених Штатів Америки у порівнянні з РФ, і яке використовує масштаби території як перевагу. Стереотипу про Росію як про «недружню державу» джерело протиставляє інформацію про «відкритих» росіян, які готові прийти на допомогу [170].

Говорячи про політичних лідерів, Володимир Путін подається джерелом як президент, який забезпечив державі «певну стабільність» поряд із підвищенням рівня життя, завдяки чому «громадяни миряться з концентрацією влади у його руках» [155]. Загалом аналітичні матеріали джерела слабкі та необ'єктивні за рахунок їх надзвичайно маленької кількості (8 публікацій), однобокого надання інформації та відсутності розкриття багатьох аспектів: нічого не сказано про політичний режим, порушення свободи та якості життя росіян, втручання у внутрішні справи інших держав, не розкрито проблеми у економіці та науці.

Останнім російським джерелом для аналізу є радіостанція Sputnik (раніше Voice of Russia). VOR була першою радіостанцією у Росії, яка вийшла на

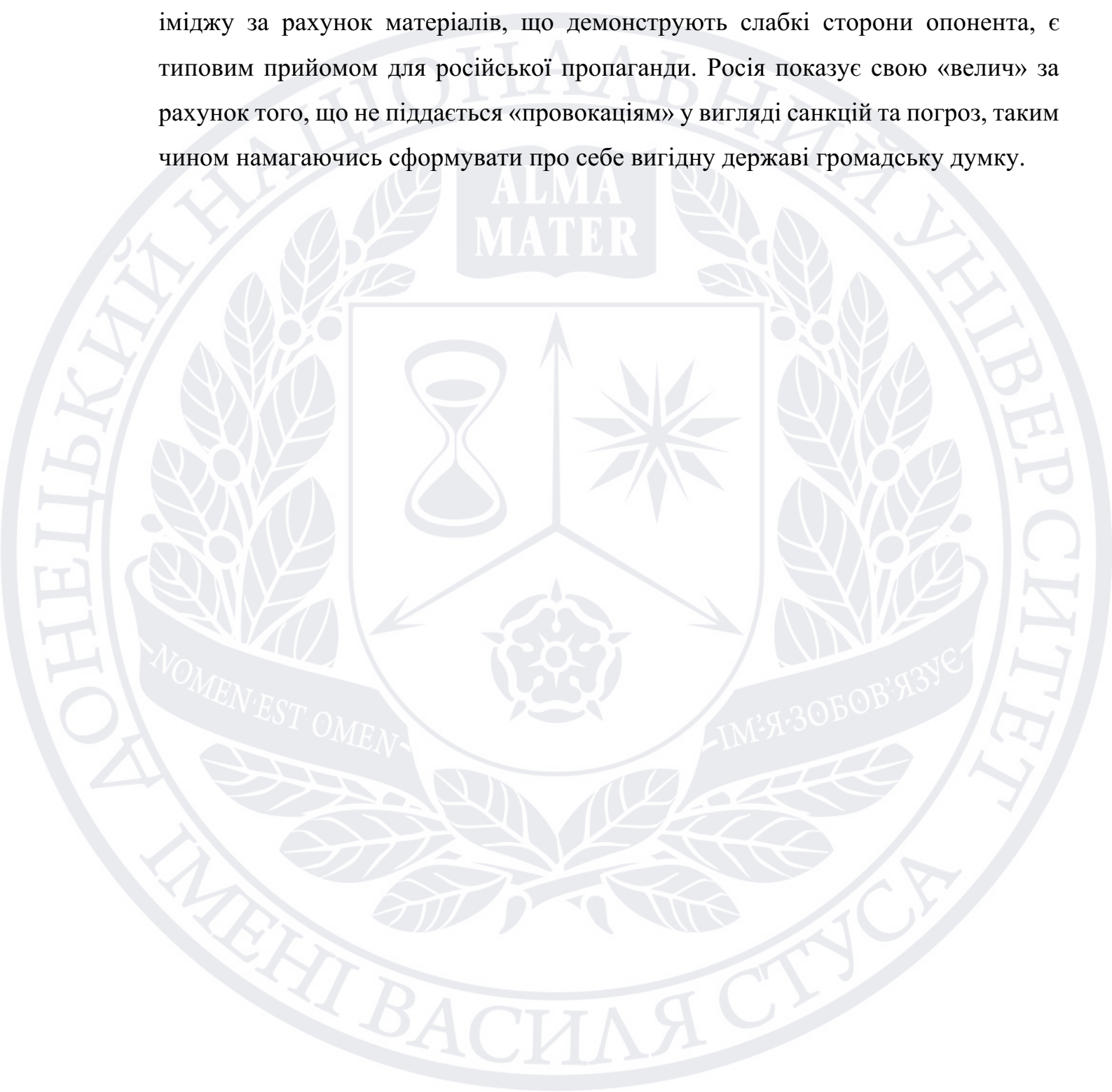

міжнародний рівень [180]. До 2014 року радіостанція присвячувала свої матеріали формуванню позитивного образу про Росію та освітленню новин з російської точки зору [180]. Мовлення поширювалося на 160 країн світу через глобальні мережі мобільного зв'язку [166]. Після «Voice of America» та BBC VOR вважалася третьою у світі за популярністю, згідно з опитуванням International Media Help [166]. З 2014 року Voice of Russia була переорганізована в Sputnik, яка стала повністю підконтрольною Russia Today, іншими словами, уряду, замість РІА Новини [166]. За словами Сергія Іванова, спеціального представника президента РФ, зміни були внесені з міркувань «економії грошей» та «підвищення ефективності медіа» [166]. Згідно з інформацією National Public Radio, реорганізацію було здійснено на тлі невігідного уряду висвітлення подій РІА Новинами, включаючи дані про антипутінські протести та фальсифіковані вибори [141]. Незважаючи на напад РФ на Україну, американська радіостанція WZHF пропонує контент станції Sputnik [80].

За змістом та ідеологією матеріали Sputnik є фактично ідентичними інформації Russia Today. Радіостанція пропонує в основному аполітичний контент, проте присутні матеріали про слабкі місця США: расизм, економічну нерівність і внутрішньополітичну кризу [151]. Однією з найпопулярніших тем є розвінчання міфу про те, що Росія втрутилася у вибори США 2016 року [151]. У рамках російської агресії Sputnik виправдовує вторгнення в Україну, заявляє про «злочини» держави проти російськомовного населення [151]. Крім того, економічні санкції подаються як необачний крок, який не дасть країнам Європи нічого, окрім зворотного ефекту [151].

Підсумовуючи вищевикладене, можна дійти до висновку, що Російська Федерація, як і будь-яка держава у світі, стурбована питанням підтримки свого позитивного образу в очах міжнародної громадськості та надання інформації, що нівелює негативні моменти внутрішньої та зовнішньої політики держави. У контексті надання вигідної російської пропаганди інформації такі джерела як Russia Today, RT Arabic, Russia Profile та Sputnik добре з цим справляються.

Усі розглянуті в бакалаврській роботі джерела, незважаючи на запевнення про об'єктивність, публікують інформацію, яка подає дії російського керівництва як правильні, у своїй збираючи компромат на західні держави. Підвищення свого іміджу за рахунок матеріалів, що демонструють слабкі сторони опонента, є типовим прийомом для російської пропаганди. Росія показує свою «велич» за рахунок того, що не піддається «провокаціям» у вигляді санкцій та погроз, таким чином намагаючись сформувати про себе вигідну державі громадську думку.

РОЗДІЛ 3

СКЛАДОВІ ОБРАЗУ РОСІЇ

В ЗАКОРДОННОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

3.1. Образ Росії у європейських ЗМІ

У той час як відносини НАТО та Росії характеризувались конфронтацією та взаємними підозрами, до вступу на посаду нинішнього президента РФ Борис Єльцин розглядав у російсько-європейських відносинах зачатки тісної інтеграції між ЄС та СНД [146]. Однак, протилежне бачення розвитку економіки та бізнесу, російський націоналізм та прагнення сусідів Росії до самостійного курсу не дали державі втілити задуми у життя. Проте, відносини між Європейським Союзом та РФ характеризувались посиленою торгівлею, були намічені такі позитивні тенденції як Партнерство для модернізації 2010 року, збільшення частки Росії в експорті ЄС до 52% [146]. Порухення територіальної цілісності України та війна на Донбасі 2014 року остаточно придушили тенденції до співпраці.

Засоби масової інформації в Європі функціонують на таких цінностях як свобода вираження поглядів та слова, які захищаються статтею 10 Європейської конвенції про права людини [81]. Завдяки цьому в Європейському Союзі вітається співіснування різних точок зору та забезпечується безпека журналістів. Для аналізу були відібрані такі європейські засоби масової інформації: BBC World як глобальний канал новин, французький Euronews і німецький Deutsche Welle.

Матеріали, які містили інформацію про Російську Федерацію, відбиралися за категоріями, найбільш актуальними та частими для європейських ЗМІ:

- політичний режим в Росії;
- російсько-європейські економічні відносини;
- Росія як актор міжнародних відносин;
- відносини Росії з сусідами.

Служба BBC World, як про це пишеться в самому джерелі, є провідною у світі громадською телерадіокомпанією, яка щодня створює неупереджений контент для мільйонів людей у Великій Британії та по всьому світу [48]. Характерною особливістю BBC World є політкоректність подачі інформації, внаслідок чого матеріал стає важким для дослідника у контексті виявлення ставлення ресурсу до того чи іншого явища. Незважаючи на неупередженість, можна виявити деякі ключові тенденції.

BBC World, описуючи політичний режим в сучасній Росії, апелює до персоніфікованої влади, при якій, висловлюючись умовно, лідер функціонує за рахунок контролю над іншими і викликання у останніх почуття слабкості. У профілі BBC World при описі нинішнього російського лідера є рядок, де вказується, що після приходу до влади у 2000 році президент Російської Федерації посилив свій контроль над державними інститутами і засобами масової інформації (англ. «Has enhanced his control over state institutions and the media») [124]. BBC робить акцент на поверненні до радянської моделі влади, посиленому контролю над ЗМІ, остаточному придушенні будь-якого опозиційного руху і націоналістичному курсі Росії. Крім того, зазначено, що президент РФ має негативну репутацію як всередині країни, так і за кордоном, переважно через підрив розвитку в напрямку демократії і зміцнення влади багатії еліти. Внаслідок такої специфіки політичного режиму на час правління нинішнього президента Росії багато дослідників визначили його як «путінський» [124].

BBC також виділяє окрему сторінку для опису ситуації з російськими медіа. Телебачення визначається як основне джерело новинного інформування більшості росіян. Згідно з BBC, російське телебачення складається з каналів, які знаходяться під контролем держави або в руках компаній, які тісно пов'язані з Кремлем. Перший канал є провідним і управляється безпосередньо урядом, а російська енергетична компанія-гігант Газпром володіє каналом НТВ [24].

На сторінках BBC також є матеріали присвячені баченню РФ як актора міжнародних відносин та зовнішньої політики. Компанія BBC як представник

британської загальнонаціональної організації містить профілі по країнам, де показані, крім згаданих, в тому числі, аспекти зовнішньої політики держав. Згідно з BBC Russia Profile, Росія в 2000-х роках за підтримки економіки, яка швидко розвивалася, зайняла більш рішучу зовнішньополітичну позицію і стала більш відкрито просувати свої потенційні інтереси в колишніх радянських державах, навіть за рахунок протидії Заходу [124]. Відносно сфери економіки, міць Росії як суб'єкта міжнародних відносин полягає в її ключових природних ресурсах – нафта і газ. Енергетичний гігант Газпром використовується урядом для посилення впливу Росії за кордоном. У профілі вказується, що Москва не раз нагадувала решті світу про силу, якою вона володіє в якості основного постачальника енергії [124].

Euronews є провідним міжнародним каналом новин Європи, який надає новини 160 країнам. Кількість публікацій Euronews, у яких згадується слово «Росія», становить 12,149 результатів пошуку. Оскільки матеріали Euronews містять переважно огляд новин та меншою мірою аналітику, події подаються політкоректно, з використанням нейтральної лексики. Найбільш повно Euronews розкриває інформацію про відносини РФ із сусідами, з прив'язкою до думки Європейського Союзу. У статті «EU to host talks between rivals Azerbaijan and Armenia» 2022 року зазначено, що через зміщення акцентів Росії зі «спірного регіону» Нагірного Карабаху Азербайджан активізував своє вторгнення в регіон, для вирішення питання, яке також представляє для РФ інтерес [52]. У сюжеті зазначено, що обидві сторони, Вірменія та Азербайджан, були частиною СРСР і зберігають зв'язки з Москвою. Наводяться дані, згідно з якими здатність російських військ підтримувати встановлений в 2020 режим припинення вогню ставляться під сумнів через зростання напруженості [52]. Проте Москва дані сумніви спростовує.

У контексті протестів у Казахстані у січні 2022 року також згадується роль Росії. Джерело наводить цитати російських політичних діячів, у яких зазначено, що після «відновлення контролю влади миротворчу операцію завершено,

завдання виконано» [135]. Водночас, як зазначає джерело, сотні людей було поранено і, за словами поліції, нараховується тисячі заарештованих [135].

Чимало матеріалів наводить Euronews також про російсько-українські відносини. В аналітичній статті Олександра Сороса щодо даного аспекту можна побачити такі вирази як «злочинна агресія Путіна» (англ. «Putin's criminal aggression»), «жорстока військова атака» (англ. «brutal military attack») і «жестокість Володимира Путіна» (англ. «savagery of a Vladimir Putin») [149]. Президент РФ, як зазначено в джерелі, був наляканий народними хвилюваннями, які вразили сусідні до Росії держави, внаслідок яких вона втратила союзників у вигляді Грузії, Югославії та України; незалежне громадянське суспільство визначається як загроза для путінського режиму [149]. Згідно зі словами Сороса, для підтримки прагнень України необхідно використовувати голоси Казахстану, Угорщини, Польщі, Молдови, Киргизстану та Вірменії – голоси, які Путін має намір заглушити [149]. «Голос безумства та руйнування» – така характеристика дій російського президента дається в аналітичній статті Euronews.

Останнім джерелом для розбору образу Росії у європейському медійному дискурсі є матеріали Deutsche Welle. Deutsche Welle є міжнародною телекомпанією Німеччини та входить у топ найуспішніших міжнародних засобів масової комунікації. Свою інформацію джерело позиціонує як «неупереджену» і призначену для вільних умів. Сервіс доступний на 32 мовах і загалом відповідає заявленій позиції. Найбільше часу агентство приділяє розгляду економічної складової російсько-європейських відносин.

До вторгнення в Україну найбільш популярною темою для обговорення ЗМІ був Північний потік-2, і агентство DW не стало винятком. У публікації 2021 року про загрози економіки, що очікують на наступний рік, у розділі «Геополітика» прямо згадується Росія та її зовнішньополітичні плани. Вказано, що у разі нападу на Україну європейські країни будуть змушені зупинити газопровід, однак при цьому згадуються серйозні наслідки від такого рішення: даний хід ЄС може призвести до глобальної енергетичної кризи, зростання цін на енергоносії та більш жорсткої грошово-кредитної політики [115]. Російська Федерація, як

зазначає інформація агентства, використовує енергетичні ресурси як зброю, своєрідну помсту за нездатність Німеччини та Франції підписати довгострокові контракти на російські поставки [86].

Ще одним сюжетом Deutsche Welle, в якому розкривається напружений характер російсько-європейських відносин у галузі економіки, є матеріал 2021 року про продовження санкцій Європейським Союзом, які були введені ще у 2014 році на тлі анексії Криму. За даними джерела, європейські лідери закликали Москву повернутися до нормандського формату, єдиного плану політичного врегулювання питання; крім того, вже тоді лідери домовлялися про можливість виключення Російської Федерації із міжнародної платіжної системи SWIFT [79].

В результаті проведеного аналізу образу Росії в європейських ЗМІ необхідно зазначити, що, всупереч свободі слова та висловлювань, медіа Західної Європи залишаються досить лояльними та політкоректними у подачі новинних сюжетів, а висловлювання, що відображають ту чи іншу позицію, зустрічаються в основному лише у вторинних аналітичних джерелах або під ярликом «Думка» (англ. «View»). Зміст самих публікацій про Росію зводиться до економіки, політичного режиму держави та геополітики. Так, відповідно до матеріалів, Росія сприймається як країна з персоніфікованою владою і сильним контролем з боку уряду всіх сфер в рамках чинного режиму. РФ також далеко не є однозначним актором у площині міжнародних відносин: суперечливі відносини з такими геополітичними суб'єктами як Європейський Союз ускладнюються тим фактом, що всередині об'єднання також виникають складнощі у ставленні до Російської Федерації та реакції на дії президента країни через економічне підґрунтя.

3.2. Російська Федерація у ЗМІ США

Сполучені Штати Америки загальноновизнано вважаються державою з найрозвиненішими медіа у всьому світі. Найпопулярнішим медіа в Америці є

телебачення [174]. Такі популярні новинні мережі як CNN International, ABC News та Associated Press служать не тільки в якості програвачів; на сьогодні їхня роль дуже значна як в культурній сфері, так і в таких областях як політика та міжнародні відносини. Саме перелічені компанії є вдалими представниками американських медіа для проведення аналізу репрезентації образу Росії в медійному дискурсі.

Розглядаючи американсько-російські відносини, варто зазначити, що вони характеризувалися як натягнуті практично всю історію від початку встановлення дипломатичних відносин між державами у 1809 році [176]. Незважаючи на всі спроби з боку Сполучених Штатів встановити з РФ конструктивний та повноцінний діалог, зрештою друга відкинула цей підхід. З 2014 року внаслідок порушення Росією територіальної цілісності України відносини стали погіршуватися, доки не досягли своєї нижчої точки у сучасних реаліях. На тлі зазначених обставин у засобах масової інформації США Росія далеко не є приємною, хоч і вимушено частою, темою для аналізу та публікацій.

При дослідженні образу Росії у ЗМІ США було приділено увагу наступним складовим:

- внутрішньополітичний контекст: політичний режим РФ, ідеологія, партії, виборчий процес, думка населення;
- особистість президента;
- зовнішня політика та американсько-російські відносини;
- фактор Афганістану.

Дані компоненти були відібрані виходячи з їхньої актуальності для американського медіа-дискурсу.

CNN International – це міжнародний телеканал, найшанованіший бренд у галузі новин, яким управляє CNN [66]. CNN транслює новинні програми в усьому світі. Послуга орієнтована передусім на закордонний ринок. Новинну мережу можна побачити у більш ніж 200 країнах та територіях по всьому світу [66]. У тих згадок про Росію для CNN характерний акцент на тому, що відбувається всередині країни. Найчастіше можна побачити такі кліше як «Putin's

Russia» («Путінська Росія»), «empire of fear» («імперія страху») і «cult of Putin» («культ Путіна»).

Внутрішньополітична ситуація у Росії висвітлюється CNN повною мірою. Зважаючи на порушення прав людини, удушення опозиції та зовнішньополітичних дії, які за своєю природою суперечать міжнародному праву, CNN International лаконічно називає Росію «імперією страху» [56]. Джерело містить інформацію про протести в РФ, становище опозиції та невдоволення населення. Служба взяла інтерв'ю у Олексія Навального, представника російської опозиції, який змушений відбувати тюремний термін у Росії після повернення до країни з Німеччини. CNN пише про страх і насильство у російських в'язнях, які є для держави «звичайною справою» [56].

На сторінках агентства можна побачити прямі вислови «російська пропаганда» у контексті заяв В. Путіна про «прославлення нацизму» в Україні та країнах Балтії [88]. Щодо порушень прав людини у Росії також існує безліч публікацій. Здебільшого вони охоплюють тему примусової вакцинації низькоякісною вакциною, переслідувань представників ЛГБТ+, згортання протестних рухів та заборони багатьох транснаціональних корпорацій на території РФ. Переконливим кейсом може стати інформація CNN, згідно з якою за словами соціального антрополога Олександри Архипової росіяни побоюються вакцинації, не довіряючи медицині в державі та розглядаючи її як контроль з боку уряду та втручання у особисті життя людей [57].

Цікавими у CNN є публікації, що стосуються Афганістану, оскільки охоплюють різні виміри. З політичної точки зору, міжнародне агентство зазначає, що МЗС Російської Федерації розцінило передачу влади талібам як відповідальність Сполучених Штатів, які не вжили жодних кроків у відповідь на це і нібито проявили слабкість [87]. Згідно з заявою Джо Байдена, опублікованою CNN, президент США впевнений в бажанні Росії побачити його державу «угруженою в Афганістані ще на 10 років» [53].

Що стосується економіки, джерело має у своєму розпорядженні відеоматеріали, на яких представлено покращене військове оснащення талібів,

що, за припущенням даного новинного каналу, було надано урядом Російської Федерації [153]. Відповідно до аналітичної доповіді CNN, Головне управління Генерального штабу Збройних сил РФ знаходиться під підозрою в забезпеченні «Талібану» різними формами військової, економічної та дипломатичної підтримки [54]. Публікації CNN висвітлюють дії Російської Федерації як протиправні, чому наводяться докази та заяви посадових осіб. Наголошується, що Росія налаштована вороже до США, і події 2021 року незаконної передачі влади, визнаній терористичною, організації «Талібану» розцінюються як привід висміяти уряд держави та рішення президента Сполучених Штатів. Загалом американським джерелам притаманна найбільш негативна тональність висвітлення інформації про Росію в контексті події в Афганістані (Додаток Б).

ABC News є новинним підрозділом мовної мережі ABC Walt Disney Television [98]. Компанія приділяє мало уваги внутрішньому стану справ у Росії, населенню, правовому режиму, партіям та ідеологіям. Здебільшого інформація подається у прив'язці до зовнішньої політики та особистості самого президента. На одній із сторінок ресурсу міститься виступ колишнього держсекретаря США Гіллари Клінтон, де вона розповідає про свої враження щодо президента Росії. За її словами, В. Путіна важко зрозуміти; шукаючи переваги, він сповнений рішучості піти на будь-які заходи [102]. Дмитро Медведєв описується джерелом як «протеже» В. Путіна, однак саме Путін завжди був людиною, в руках якої перебуває влада [102]. У 2012 році ABC News писали, що, незважаючи на перемогу Путіна на виборах, проти президента виступило понад сто тисяч людей унаслідок фальсифікації результатів виборів та невдоволення населення корупцією. [102]. Згідно з інформацією джерела за 2014 рік, на той час В. Путін вже був звинуваченим у багатьох протиправних діях і мав репутацію «конкістадора» та «честолюбного царя» [119].

Щодо зовнішньої політики та американсько-російських відносин, джерело публікує інформацію, згідно з якою у 2014 році відносини Росії із США та Європою погіршилися до небаченого з часів холодної війни рівня [119]. Відносини загалом визначаються як «складні» відколи Володимир Путін

прийшов до влади. В одному з відеосюжетів ABC News наводить цитату Джорджа Буша-молодшого щодо російського президента: «Він недостатньо поінформований. Це все одно, що сперечатися з восьмикласником щодо його невірних фактів» [98]. У 2014 році президент Обама, як інформує канал, висловлював «глибоке занепокоєння» у зв'язку з діями Росії щодо України та попереджав президента про негативний вплив на міжнародний клімат [85]. Багато спекуляцій на тему відносин 45-го президента США та Путіна не залишилися непоміченими агентством. У нещодавно опублікованому матеріалі зазначено, що Трамп під час виступу в ток-радіопрограмі похвалив В. Путіна, назвавши рішення російського президента оголосити східні регіони України незалежними «кмітливим» та «геніальним» кроком [122].

Завершуючи аналіз американських ЗМІ, необхідно звернутися до матеріалів Associated Press. Дане агентство є незалежною глобальною новинною організацією, яка, за інформацією з самого джерела, заснована в 1846 році і спеціалізується на висвітленні фактів [49]. AP управляє 248 бюро новин у 99 країнах. Інформація про Росію чітко сортована за блоками, найбільш популярними з яких є «Russian hackers» («російські хакери») та «Russia election» («вибори в Росії»).

Інформація про російську кіберзлочинність і хакерів подається в контексті злому пошти та облікових записів американських чиновників, кібератак на священнослужителів, а також втручання у вибори США. Associated Press має дані власного розслідування у справі, яка раніше була довірена ФБР, щодо злому шпигунською компанією Fancy Bear облікових записів gmail американських посадових осіб [143]. «Безбожне шпигунство» – так агентство трактує інформацію про російських хакерів та їхні дії на тлі крадіжки приватних листувань православних діячів світу, у тому числі Всесвітнього Патріарха Варфоломія I, який приймав рішення про розрив зв'язку української церкви з Росією [144]. Інформацію агентство отримало шляхом проведення власного розслідування за допомогою компанії Secureworks. Крім того, у липні 2018 року Associated Press надало нові дані щодо втручання РФ у вибори США 2016 року:

дванадцять офіцерів російської військової розвідки підозрюються у зломі та оприлюдненні десятки тисяч приватних повідомлень у рамках дій Москви вплинути на результати виборів президента [171].

Щодо сюжетів про вибори в Росії, вони представлені інформацією про численні перевибори Путіна під маскою демократії та справедливості. В одному з репортажів повідомляється, що Білий дім не був здивований переобранням Володимира Путіна у 2018 році; під час голосування були виявлені порушення, серед яких відзначається вкидання бюлетенів та відстеження незалежних спостерігачів [157]. Аналітика AP про те, що чекає на Росію в найближчі шість років правління Путіна, не дає позитивних прогнозів: обіцянки президента диверсифікувати економіку та знизити залежність від експорту енергоресурсів, плани з економічного зростання та процвітання залишаються нездійсненими [58]. При цьому, як повідомляє джерело, це не стане на заваді його правлінню: більшість росіян щиро раді перемозі Путіна [58]. Серед прогнозів агентство у 2018 році також згадувало очікувану відмову президента Росії йти на зближення із Заходом та невідомістю його планів щодо України.

Виходячи з дослідження образу Російської Федерації в американських медіа, представленого такими агентствами, як CNN International, ABC News та Associated Press, можна дійти до висновку, що, незважаючи на різні аспекти вивчення російської дійсності, всі канали новин Америки сходяться в негативній тональності подачі інформації про дану державу. Всі матеріали тією чи іншою мірою використовують схожий наратив, близькі за значенням епітети та мовні звороти. Російська Федерація представляється на сторінках медіа державою на чолі з президентом, який ігнорує права та свободи своїх громадян, порушує міжнародні права та зобов'язання, пригнічує будь-які прояви опозиції. Той факт, що В. Путін не йде на поступки зі США з низки питань, справедливо розглядається американськими ЗМІ як загроза всьому міжнародному порядку.

3.3. Образ Росії в трактуванні азійських медіа

З огляду на те, що переважно негативний образ Росії підтримується в основному західними джерелами, було б однобоко не змістити географію дослідження і не розглянути питання образу РФ з точки зору засобів масової інформації Азії. Актуальність даного аспекту дослідження базується на тому, що наразі спостерігається тенденція до переорієнтації сил у східний напрямок, коли в умовах набуття міжнародною системою ознак поліцентричності Захід вже не є найбільш впливовим центром світу, який встановлює порядок денний. Спираючись на цей системний тренд, необхідно також брати до уваги думку східного світу в багатьох аспектах міжнародного життя. Виходячи з цього, при дослідженні образу Російської Федерації в зарубіжних медіа некоректним буде обійти стороною фактор репрезентації РФ в азійських засобах масової інформації, якими послуговують китайські, індійські та арабські джерела.

Аналіз азійських ЗМІ буде зосереджений передусім на наступних аспектах:

- двосторонні відносини РФ з азійськими державами;
- західний напрямок зовнішньої політики Росії;
- політичні дії Російської Федерації;
- внутрішні процеси в державі.

Оскільки Китай на сьогодні є не тільки регіональним лідером Східної Азії, а і вагомим геополітичним центром, який розвивається, для аналізу образу РФ не можна ігнорувати китайський чинник. Не дивлячись на те, що КНР наразі стоїть ніби осторонь військових процесів і засуджує агресію, при цьому він має одну з найпотужніших економік світу, сильну армію і ядерну зброю, поряд з неабияким впливом на геополітичну карту світу. Ці фактори демонструють, як важливо на сьогодні розуміти особливості розвитку китайської зовнішньополітичної думки. Не дарма КНР називають «азійським драконом».

Сінхуа як інформаційне агентство було засновано в 1931 році як засіб масової інформації Комуністичної партії КНР [186]. В даний час в Пекіні розташована штаб-квартира агентства, а його офіси налічуються по всьому світу. Сінхуа здійснює свою діяльність під контролем з боку уряду, як і більшість

засобів масової інформації в Китаї [186]. Посилаючись на цю інформацію, можна дійти до висновку, що основою інформаційної діяльності агентства є ідеологічні установки китайського уряду і Комуністичної партії КНР. Свої новинні послуги агентство надає на семи мовах, включаючи російську. Згідно з платформою PreventionWeb, яка відкриває доступ до інформації про різні організації, більшість новин Сінхуа присвячена саме тематиці уряду і політики (47 результатів) [185]. Пік публікацій Сінхуа згідно зі статистикою припадає на 2009 рік [185] (див. додаток В).

Як зазначено на сторінках Сінхуа, Росія, як і КНР, відчуває гостру потребу в розвитку співпраці між двома державами [186]. З точки зору інформаційного агентства, розширення російсько-китайських відносин має велике значення не тільки для зазначених держав, а й для світу в цілому. Основним повідомленням публікації є теза, що Китай і Росія залишаються опорою миру та стабільності у мінливому світі [185].

У матеріалах повідомляється, що обидві держави виступають категорично проти односторонніх дій та політики протекціонізму, а також проти політики сили і залякування, що багато в чому суперечить західному баченню поведінки з боку цих держав. Обидві держави, на думку Сінхуа, віддані дотриманню принципу невтручання у внутрішні справи інших країн як однієї з основних норм, згідно з якими регулюються міжнародні відносини [185]. Для опису відносин Росії і КНР використовуються такі вирази: «стратегічний якір», «глобальний пріоритет», «можливість розвитку і глобального партнерства», «розширення співпраці» [185].

Для опису російських політичних діячів Сінхуа використовує або нейтральні, або позитивні епітети. Наприклад, міністр закордонних справ Російської Федерації Сергій Лавров визначається як «високопоставлений дипломат» [134]. У той же час, відносно лідера російської опозиції застосовується термін «суворий критик Кремля» [138].

Відносини Росії і США Сінхуа подає нейтрально, розцінюючи їх як вимушену необхідність для обох держав. Коли мова йде про Сполучені Штати Америки, в інформації про державу можна помітити пасивно-негативний окрас. Так, в контексті іранської ядерної програми агентство підкреслює роль політичної угоди між Іраном і групою держав, відомої як Спільний всеосяжний план дій, приводячи цитати російських політичних діячів, тотожних даній тезі [113]. Однак, надалі вказується, що США не тільки вийшли з цієї угоди в 2018 році, за часів її особливої актуальності, а й пішли проти міжнародної спільноти, яка виступала категорично проти виходу держави [113]. У той же час, коли мова йде про звинувачення США, адресовані до Росії з приводу її агресивних дій, Сінхуа подає слово «агресія» в лапках, щоб не показати причетності до даної тези [185]. Більше того, у номінації «The U.S. should quit interfering in Russia-Europe relations» чітко простежується невдоволення інформаційного агентства діями США. У матеріалах Сінхуа Сполучені Штати демонструються як фактор дестабілізації відносин Росії і ЄС [185].

Для подальшого аналізу того, як Російська Федерація представлена в засобах масової інформації країн Азії, слід звернутися до індійських джерел. Індія є прикладом держави, яка поряд з Китайською Народною Республікою претендує на позицію регіонального лідера з певною часткою впливу. Характерною особливістю російсько-індійських відносин, яка могла залишити відбиток на репрезентації Росії в ЗМІ Індії, є те, що держави не мали яскраво виражених конфліктних ситуацій між собою. Відносини з Індією є головним зовнішньополітичним пріоритетом для Росії. У 2016 році Дмитро Медведєв зробив заяву, в якій підтвердив цю тезу, заявивши, що стратегічне партнерство з Індією є спільним інтересом для двох держав [40].

В зазначеному контексті варто звернути увагу на індійське джерело «The Times of India». Згідно з FCB Global, дана щоденна газета займає четверте місце за кількістю тиражів в Індії, а також є найбільш продаваною газетою у світі [165]. Вона є однією з найвпливовіших газет в Індії [164]. Розглядаючи відносини цього

ЗМІ з державною владою, на виході складається ситуація, при якій позиції The Times of India збігаються з поглядами індійського уряду [164].

В цілому за номінаціями зі згадкою слова «Russia» є безліч публікацій на різні теми за останній місяць. До того, як події лютого 2022 року зайняли перші позиції усіх ЗМІ, теми публікацій The Times of India стосувалися найбільш актуальних новин: вакцина від Covid-19, діяльність російської опозиції, космічні досягнення, виступи президента РФ і російсько-індійські відносини. Згідно з джерелом, країна ще в 2021 році була готова закуповувати вакцини у інших держав і оцінювати їх приблизно в 700-1000 рупій за одну дозу. Є публікації, які вказують, що Індія дала дозвіл на використання «Супутник V» через екстрені заходи внаслідок другої хвилі пандемії [69]. За інформацією з джерела, Росія стала першою країною, яка зареєструвала вакцину для публічного використання, незважаючи на відсутність її схвалення на той момент [68]. В контексті пандемії The Times of India розглядала російську вакцину як прийнятну і як ту, що користується довірою.

Відносно російської опозиції і протестів на сторінках «The Times of India» інформація подається здебільшого в нейтральному ключі. Публікації на цю тему містять об'єктивні дані з посиланнями на джерела, як, наприклад, газетою подається кількість затриманих в Москві за даними «ОВД-Инфо» [114]. Джерело повідомляє, що плани президента «загрожують бути затьмареними демонстраціями прихильників Навального». The Times of India також «з боку» оповідає про санкції ЄС і США у зв'язку з отруєнням лідера опозиції і погрозами покарання РФ в разі смерті Олексія [105].

Говорячи про особистість президента РФ, джерелом вона подається в контексті широко популярної серед населення, однак партія президента «Единая Россия» розглядається як корумпована і застійна [105]. Володимир Путін на сторінках газети постає в прагненні зміцнити свою громадську підтримку і залишитися непокірним в рішеннях щодо Заходу. Також в публікаціях вказується, що з приходом до влади Володимир Путін зациквився на одній ідеї: повернення Росії статусу глобальної наддержави за всяку ціну [179].

Останньою найбільш частою тематикою, яка розглядається в джерелі, є російсько-індійські відносини. В одній з публікацій наводяться слова міністра закордонних справ Індії Харша Шрінгли, де він висловлюється про відносини з Росією в позитивному ключі. За його словами, зв'язки Індії з Росією мають глибоке історичне коріння і взаємну довіру для боротьби з викликами сучасності [93].

Завершуючи аналіз репрезентації російської держави в медіа Азії, необхідно приділити увагу арабським засобам масової інформації, а саме – на прикладі Arab News. Цільовою аудиторією газети є бізнесмени, керівники і дипломати. Газета була названа «рупором саудівського режиму» [74] і «розцінена як та, що відображає офіційну позицію уряду Саудівської Аравії» [152]. У номінаціях ЗМІ згадок Росії менше, ніж в китайських та індійських медіа; вони підносяться у зв'язці з ситуацією в регіоні Близького Сходу або на теми, близькі до арабського світу. Найчастіше публікуються новини, пов'язані з економікою і пандемією. Так, ОПЕК+ подається джерелом як альянс виробників нафти на чолі з Саудівською Аравією і Росією, який дотримується запланованого збільшення видобутку нафти [136][112]. У контексті ситуації з Covid-19 публікувалася російська статистика по нових випадках захворювання і новини про російську вакцину. Є дані, за якими фармацевтична компанія Єгипту Minapharm погодилася проводити більше 40 мільйонів доз російської вакцини Sputnik V в рік, що призведе до обміну технологіями між державами [74].

Що стосується відносин Росії і Саудівської Аравії, в публікаціях відзначається, що РФ підтримує позицію наслідного принца в міжнародних справах. Згідно з інформацією, Москва готова і далі розвивати двосторонні відносини між державами. Виходячи із заяви Дмитра Пескова, Російську Федерацію приваблює погляд принца на роль ООН у світових справах, а також акцент на принципах рівності, взаємної поваги, врахування національних інтересів і невтручання у внутрішні справи держав [140].

У контексті міжнародних відносин Близького Сходу з Росією, джерело подає матеріал про посилення активності РФ в регіоні. Діяльність міністра

закордонних справ Росії розглядається як «тінь, яка помітна по всьому регіону» [50]. Росія, згідно з інформацією джерела, стала ключовим гравцем на Близькому Сході, коли у вересні 2015 року ввела свої збройні сили в Сирію, щоб запобігти зміні режиму, спонсорованому ззовні [50].

Проведений аналіз репрезентації образу Росії в азійських ЗМІ на прикладі Сінхуа, The Times of India та Arab News показує, що російська дійсність і зовнішня політика держави в азійських медіа постає здебільшого в позитивно-нейтральному ключі. Цей висновок пояснюється більшою близькістю держав, порівняно з західним світом, які географічно розташовані на одному материку, за рахунок чого відбувалося формування певного спільного історичного бекграунду та загальної бази цінностей. КНР і Індія розглядаються РФ як пріоритетні країни, з якими Росія бажає нарощувати партнерство та співробітництво.

Близький Схід для РФ – регіон, який необхідно стабілізувати, за рахунок чого Росія зацікавлена в тому, що відбувається в арабському світі. При порівнянні азійських джерел з різних регіонів можна відзначити, що найбільш позитивно Російську Федерацію відображає Китайська Народна Республіка. Стратегічне партнерство, спільні цінності та погляди на зовнішню політику відбиваються на сторінках Сінхуа. Менш позитивно представляє Росію індійське джерело The Times of India. Публікації в основному носять нейтральний, прагматичний характер та зосереджуються на економічному співробітництві. Arab News порівняно стримано пише про Російську Федерацію та з прив'язкою до країн Близького та Середнього Сходу.

3.4. Образ Росії в 2022 році: медійний дискурс щодо агресії РФ проти України

Образ Російської Федерації як держави-агресора став прямим наслідком політики держави за президентства Володимира Путіна, зокрема, щодо України,

та зруйнував всі позитивні тенденції країни в міжнародній площині. Напад на Україну 24 лютого 2022 року не залишив для держави можливості прикритися роллю посередника чи виправданням у вигляді боротьби з тероризмом. Тема бакалаврської (кваліфікаційної) роботи пов'язана з дослідженням образу Російської Федерації в медіа, а поточний підпункт актуалізує даний аспект вивчення та розкриває нові закономірності у сучасних реаліях прямої агресії РФ відносно іншого суб'єкта міжнародних відносин.

В умовах повномасштабного нападу Російської Федерації на Україну як ніколи важливо звернутися до засобів масової інформації не лише з метою моніторингу медіа-образу країни-агресора у світі, а й для того, щоб використати вже наявні факти та докази з їх подальшим розповсюдженням міжнародними каналами, таким чином впливаючи на сприйняття РФ у світі. Для повноти картини необхідно звернутися до медіа з декількох регіонів, які різною мірою частоти та інформаційного наповнення висвітлюють політику Росії від початку військових дій. Аналіз охоплює представників ЗМІ Західної Європи, США, Азії та РФ, у яких містилися первинні та вторинні джерела за період із лютого 2022 року – початку військових дій.

При дослідженні засобів масової інформації різних регіонів виділяються деякі ключові тенденції. Європейські ЗМІ, як правило, намагаються висвітлювати інформацію неупереджено, в нейтральному ключі, на тематики, які іноді відірвані від дискурсу держав, представниками яких вони є. З найбільшою повнотою західноєвропейські ЗМІ подають інформацію про агресію Російської Федерації, називаючи явища своїми іменами. ЗМІ США мають тенденцію до висвітлення російської агресії з прив'язкою до подій у своїй державі та з акцентом на вплив війни на політику та глобальну економіку.

Тональність текстового насичення у засобах масової інформації США та Європи варіюється від нейтральної до негативної, залежно від типу джерела (первинний чи вторинний) та тематики публікацій. ЗМІ Азії, зокрема РФ, подають інформацію про війну, уникаючи прямих термінів, використовуючи

заміну понять. Тональність текстового насичення таких ЗМІ як Xinhua та Інтерфакс можна визначити як нейтрально-позитивну.

Відкриваючи медіа-дискурс про агресію РФ західноєвропейськими ЗМІ, слід розпочати з Euronews, джерела, для якого характерне неупереджене висвітлення інформації, без емоційного забарвлення та приставання до однієї сторони. Типові мовні кліше: «російське втручання», «західні лідери», «російсько-українська війна». Кількість публікацій Euronews, у яких згадується слово «Росія», становить 12,149 результатів пошуку. Інформація в даному ЗМІ про державу-агресора сортована на різні тематики. У політичному вимірі дані Euronews концентруються навколо ставлення країн Європи до російської агресії і, як правило, розчарування подібним рішенням.

Що стосується економічної площини, то матеріали Euronews розкривають питання позиції країн з економічних відносин з Росією, санкцій, заходів у відповідь РФ і наслідків подібних рішень. Найбільш показові сюжети, які можуть охопити контекст згадок про РФ, стосуються економічних питань. Так, за даними Euronews, міністр економіки Німеччини наполягає на додаткових санкціях та звинувачує Путіна у вимозі оплачувати газ у рублях [172]. При цьому, лідери Австрії та Німеччини обмовляються, що не згодні з повним припиненням постачання енергоресурсів з Росії, що говорить про двояку політику Європи [172]. Інший приклад – розглядаючи вплив санкцій на економіку Росії, Euronews застерігає, що при падінні російської торгівлі та дефіциті товарів слабкий рубль означає, що російський уряд запрацює більше на нафті, оскільки вона оцінюється в доларах [71].

Як і Euronews, BBC World акцентує увагу на економічній складовій агресивної політики Росії. Характерними для BBC World є кліше «Путінська Росія» (англ. «Putin's Russia»), «військова стратегія», «хвилі санкцій» проти Росії. Більшість сюжетів стосується подальших санкцій Заходу, які йдуть паралельно із залежністю країн Європи від постачання енергоресурсів, загрози Росії через проігноровану вимогу оплати газу в рублях і, як наслідок, застереження РФ поки що не припиняти експорт газу.

Типовими кейсами для BBC World про агресивний образ РФ є інформація про те, що російське телебачення, основне джерело новин для більшості росіян, веде військову пропаганду, де стверджується, що українці обстрілюють свої ж міста, а більшість сайтів новин в Інтернеті для росіян заблоковані [147]. Інший кейс демонструє специфіку частково розважального контенту BBC World, а саме, дані, за якими мультфільм «Масяня» було заборонено на території Російської Федерації у зв'язку з останнім епізодом, присвяченим Україні, що підтверджує заборону свободи слова в країні [173].

Одне з найвпливовіших видань Франції Le Monde містить 250 сторінок результатів на запит «Росія». Характерною особливістю ресурсу є той факт, що сюжети в контексті війни в Україні здебільшого концентруються навколо внутрішнього устрою Росії та російсько-натовських відносин. Le Monde практично не публікує новини економіки та санкцій, зосереджуючи увагу на політиці, військових подіях та російській ідеології.

Першим типовим кейсом з тематики є дещо емоційно забарвлена реакція Le Monde стосовно проповіді патріарха Кирила, який підтримав наступ і різкою риторикою назвав це «війною цивілізацій», та колонки Сергія Тимофєйцева «Що нам робити з Україною», яка є закликом до «деукраїнізації» [178]. Le Monde оцінив обидва випадки як приголомшливі навіть за російськими мірками. Другий кейс є коротким та стосується яскравого заголовку джерела «У Росії кризи не виняток, а правило», де обговорюються наслідки вторгнення [78].

Deutsche Welle також наголошує на економіці, подаючи сюжети можливих санкцій, туризму, енергетики. Згідно з джерелом, серед санкцій, які, поряд з рештою, ще не до кінця введені та залишають простір для маневру, стосуються енергетики, а решту можна лише посилити [75]. Як пише DW, туристична галузь у всьому світі постраждала, а війна стала ще одним ударом після пандемії [99]. Щодо дипломатії, повідомляється, що КНР не лише досі не засудив вторгнення в Україну, а й продовжує розвивати партнерство з Росією [13]. У контексті російсько-українських переговорів повідомляється, що Кремль не бачить просування та «багатообіцяючих» результатів [36]. Часто на сторінках DW в

рамках російської агресії можна побачити вислови «іноземний агент», «вторгнення в Україну», «блокування сайтів», «російська війна».

Переходячи до ЗМІ США, можна відзначити, що найпоширенішими темами Associated Press у контексті російської агресії є дипломатія, європейська криза та глобальні наслідки війни. За інформацією джерела, Російська Федерація своїм рішенням втратила союзників у Східній Європі, а політика держави викликала засудження навіть у прокремлівських політиків [96]. Так, Угорщина та Болгарія, колишні союзники Москви, засудили військові дії Росії, як повідомляє Associated Press [96]. Щодо інших держав, за інформацією агентства, світові лідери США та Європи ще 23 лютого здійснювали невоєнні кроки, сподіваючись не допустити повномасштабної війни [55]. Для інформаційного агентства характерні епітети «глобальний», «безпековий», «невизначений» та кліше «атака Росії», «Путінська війна», «важкі санкції».

Для CNN характерні військово-економічні сюжети, ставлення американських діячів до війни та інших європейських лідерів. Серед кейсів, які розглядаються як ключові в образі Росії як агресора для CNN, можна надати інформацію джерела про те, що російські війська обстрілюють Київ та Чернігів, незважаючи на заяву про скорочення військової активності у цих районах, як приклад [183]. Другим прикладом є згадка про відносини В. Путіна і колишнього президента США Д. Трампа, де сказано, що Трамп ставить особисті інтереси помсти вище за національні інтереси його держави, оскільки продовжує просити допомоги у Путіна в розпал війни [67]. Щодо стилістики в публікаціях CNN можна часто побачити упереджені та емоційно забарвлені вирази, такі як «політично каламутний регіон», «димові завіси», «сепаратисти». Типовими кліше є: «російські війська», «Путінська війна», «дезінформація».

Переходячи до розгляду ЗМІ східного блоку, слід зазначити, що найвпливовішим представником азійських медіа є Xinhua. Характерною рисою риторики даного медіа є піднесення війни у максимально нейтральному ключі, називаючи її «російсько-українським конфліктом». Політика медіа – посередництво між «конфліктуючими сторонами» та навмисне закриття очей на

об'єктивні речі. Кліше «російсько-українські переговори», «антиросійські санкції» та «російсько-українська криза» часто присутні у розповіді. Джерело повторює та цитує російську риторику, застосовуючи епітети у стилі «недружні» держави. У сюжетах не освітлюються військові злочини і слово «війна» підмінюється словом «конфлікт». Росія також не демонструється агресором, а політика держави сприймається як щось звичайне.

Одним із сюжетів, який може розкрити суть інформації Xinhua, є матеріал, згідно з яким збройові компанії США отримують економічну вигоду від «російсько-українського конфлікту»: ціни на акції різко зросли [184]. Ще один кейс охоплює звинувачення США у навмисній провокації конфлікту між РФ та Україною з метою збереження гегемонії [175]. Все це свідчить про неприязнь партії КНР до політики Сполучених Штатів Америки та їх статусу глобального лідера.

Закриваючи розгляд образу РФ відносно війни проти Україну 2022 року, необхідно також звернутися до російських джерел та з'ясувати, як про агресію пишуть російські медіа. Оскільки Інтерфакс позиціонує себе як найбільше російське недержавне джерело інформації, слід приділити йому увагу. Інтерфакс є найбільшим російським недержавним джерелом оперативної інформації країн ближнього зарубіжжя [19]. Поширює інформацію на пострадянському просторі та в країнах СНД. Створює матеріали для ЗМІ та державних органів [19]. Інтерфакс не застосовує лексику західних ЗМІ, говорячи про війну не безпосередньо, а називаючи її «військовою операцією». Росія не постає у вигляді держави, винної у розв'язанні війни, і тим більше країни-агресора.

Для опису українських подій застосовується вираз «на Україні», що є характерним для російських джерел інформації. Щодо України та країн Заходу характерне застосування виразів «недружні країни». Джерело не розкриває новини про військові злочини російської сторони, неправомірні дії керівництва РФ і протести населення країни. Сюжети санкцій не подаються як виправдані, а загальна риторика медіа відповідає позиції російського уряду. Одним з сюжетів, які розкривають суть інформації, що пропонує Інтерфакс, є інформація про

критичну гуманітарну ситуацію в Харкові, «підконтрольному офіційному Києву» [2]. За даними джерела, СБУ проводить масові арешти громадян, а цивільні особи ховаються у підвалах, бо бояться провокацій «націоналістів» [2]. Іншим прикладом, який відображає природу новин джерела, може предстати матеріал, відповідно до якого санкції Заходу у відповідь на агресію Росії розглядаються як порушення міжнародного права членами ЄС [46].

Отже, у більшості новинних агентств з різних регіонів та країн світу простежується риторика осуду війни, агресивної поведінки РФ та епітетів, які відображають складний та сумний стан справ. Відсутність позитивно забарвленої лексики та підбадьорливих висловлювань також характерна для більшості вивчених медіа. І західні, і східні видавництва розуміють, що війна не тягне за собою нічого окрім кризи як в окремих країнах, так і по всьому світу. Тим не менш, у висвітленні медіа були деякі відмінності, які охоплюють аспекти лексики, упередженості та тематики. Західним ЗМІ більше властиві різкі висловлювання щодо війни в Україні та санкцій, для неупереджених ЗМІ, таких як BBC, характерна нейтральна лексика, у той час як для російських та азійських джерел властиво висвітлювати події на догоду урядам країн, нерідко відірвано від об'єктивних реалій. Теми ЗМІ варіюються в залежності від джерела, але в цілому охоплюють найважливіші аспекти.

ВИСНОВКИ

На фоні зовнішньополітичної поведінки даного актора та процесів посилення ролі засобів масової інформації та світових рейтингів як недержавних акторів міжнародної взаємодії питання репрезентації образу Російської Федерації в медійному дискурсі є актуальним. У результаті проведеного дослідження можна дійти до наступних висновків.

Досліджено і представлено у формі таблиці нормативно-правову базу Російської Федерації з 1991 року на предмет наявності елементів образу держави у різних інтерпретаціях. Виходячи з аналізу, загальна концепція іміджу РФ конструювалася у сильній залежності від зовнішніх обставин та осіб, які приймають рішення у державі. Проведено аналіз виникнення, сутності образу «великої держави» та інструментів конструювання іміджу Росії, внаслідок чого основними засобами було визначено офіційну політику Кремля з іміджевої та публічної дипломатії, пропаганду та маніпуляцію у ЗМІ, а також постать президента Російської Федерації.

У результаті дослідження було з'ясовано, яким чином образ Росії представлений у всеросійських соціологічних дослідженнях і рейтингах. Враховуючи специфіку політики держави, проаналізовано, що образ РФ, який визначається в нормативно-правовій базі як образ «великої держави» з негативним ставленням до розширення НАТО, відбивається на російських соціологічних дослідженнях та рейтингах. При цьому, у дослідженні наголошується на неточності висновків щодо позиції населення РФ на основі соціологічних опитувань, що проводяться під час військових дій.

Простежено і представлено візуально еволюцію сприйняття РФ за кордоном. Встановлено, що для західних країн більш характерно сприйняття і визначення Росії як агресора на пізніх етапах складання зовнішньополітичних документів, тоді як для східного блоку на прикладі документів КНР не властиве згадування зовнішньої політики та дій Російської Федерації у доктринах, на відміну від окреслення економічних та військових зв'язків.

Проведено аналіз репрезентації РФ у світових рейтингах та соціологічних опитуваннях, які відображають російську дійсність переважно у негативному ключі. Систематизовано основні інструменти формування позитивного іміджу за допомогою англomовних каналів, медіа та радіостанцій, що належать уряду РФ, та проведено аналіз принципу їх роботи та основних характеристик. В результаті проведеного аналізу внутрішньоросійського і зарубіжного образу РФ з допомогою офіційних документів, рейтингів і соціологічних опитувань можна дійти до висновку, що висвітлення різних країн сильно контрастують одне з одним. Дане зауваження характеризує різницю між бажаним та реальним образами держави у міжнародному середовищі.

Внаслідок дослідження висвітлення образу Росії у медійному дискурсі різних регіонів на прикладі ЗМІ Західної Європи, США та Азії, були встановлені відмінності в представленні образу держави в залежності від регіону.

Висвітлення медіа Західної Європи характеризується прагненням до нейтральності та об'єктивності при поданні образу. Серед типових кліше можна виділити вислови на кшталт «путінська Росія», «посилення контролю», «злочинна агресія». В контексті економіки простежуються менш однозначна позиція, проте зберігається переважно негативна риторика. Типовими висловами є «напружений характер», «суперечливість», «санкції». Найпопулярнішими складовими образу у медіа регіону є політичний режим РФ, відносини Росії та ЄС у сфері економіки, міжнародно-політичний статус та діяльність держави.

ЗМІ США концентруються на висвітленні подій в Росії крізь призму власної політики: в номінаціях можна побачити більш різкі висловлювання. Складові, які є найбільш популярними, окреслюють внутрішньополітичний стан, особистість В. Путіна, відносини з США та події в Афганістані 2021 року. Для CNN характерними кліше щодо РФ виступають такі: «імперія страху», «російська опозиція», «тріумф Путіна». ABC News охоплює зовнішньополітичний вимір та фактор особистості, використовує вислови «конкістадор» та «честолюбний цар» описуючи президента Росії. Матеріали Associated Press найбільше звертаються

до тем виборів у державі та російських хакерів: «безбожне шпигунство», «відсутність здивування» результатами виборів.

Аналіз образу РФ в азійських ЗМІ показує, що російська дійсність і зовнішня політика держави в медіа Азії постає в позитивно-нейтральному ключі. Медіа Азії охоплюють складові російсько-азійських відносин, західний вектор зовнішньої політики РФ, політичних діячів та внутрішні процеси в державі. У медійному дискурсі країн Азії можна побачити вирази «стратегічне партнерство», «розширення співпраці», «ключовий гравець». Цей висновок пояснюється географічною близькістю держав, порівняно з західним світом, за рахунок чого відбувалося формування певного спільного історичного бекграунду та загальної бази цінностей.

Встановлено, що основні тенденції та характеристики образу РФ у зарубіжних ЗМІ у контексті російського вторгнення в Україну відповідають загальній риториці медіа, що була притаманна для них до 2022 року. Кількість публікацій у світових ЗМІ на тему російсько-української війни та згадки про Росію в світі істотно збільшилися порівняно з минулими роками. Майже для всіх світових медіа характерно засудження військових дій та підтримка України, за винятками окремих медіа. Висловами, які найчастіше зустрічаються у ЗМІ в контексті подій 2022 року, є «путінська війна», «вторгнення», «важкі санкції», «російська атака», які мають суто негативне забарвлення.

Щодо майбутнього репрезентації Російської Федерації ЗМІ варто підкреслити, що образ держави в майбутньому прямо залежатиме від тих дій, які вона буде проводити щодо інших суб'єктів міжнародних відносин. Формування позитивного образу Російської Федерації на тлі подій 2022 року є малоімовірним; держава ще довго матиме клеймо агресора і держави-порушниця норм міжнародного права. Для «відбілювання» образу або створення нового потрібно не просто багато часу, а й має відбутися повна зміна керівництва або транзит влади, перегляд державою своїх зовнішньополітичних пріоритетів, трансформація відносин держави зі світом як паралельний з внутрішнім реформуванням процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналитический центр Юрия Левады, «Левада-центр». *Deutsche Welle*. 2022. URL: <https://cutt.ly/xGmemOX>.
2. Военные РФ сочли гуманитарную ситуацию в Харькове наиболее критичной. *Interfax*. 2022. URL: <https://cutt.ly/sGRbq5r>.
3. Всероссийский центр изучения общественного мнения. *Гуманитарный портал*. Режим доступа: <https://cutt.ly/5GWYcID>.
4. Выступление и дискуссия на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности. *Президент России*. 2007. URL: <https://cutt.ly/xGWnPpr>.
5. Гончаренко Р. Можно ли доверять соцопросам в России. *Deutsche Welle*. 2019. URL: <https://cutt.ly/CGn7Tng>.
6. Гудков Л. Люди надеются на лучшее, потому что других средств справиться у них нет. *Левада-Центр*. 2022. URL: <https://cutt.ly/yGmulH1>.
7. Давай, до свидания? Будут ли россияне скучать по западным брендам. *ВЦИОМ*. 2022. Режим доступа: <https://cutt.ly/FGmqSvE>.
8. Денацификация Украины. *ВЦИОМ*. 2022. URL: <https://cutt.ly/YGmq3nE>.
9. Загашвили В. Диверсификация российской экономики в условиях санкций. *Мировая экономика и международные отношения*. 2016. Т.60. №6. С.52-60. URL: <https://cutt.ly/2nypxz5>.
10. За три года численность населения в большинстве регионов снизилась. *РИА Рейтинг*. 2022. URL: <https://cutt.ly/CGWzBdp>.
11. Индекс счастья. *ВЦИОМ*. 2022. URL: <https://cutt.ly/oGn6b5O>.
12. Информационная война вокруг специальной военной операции. *ВЦИОМ*. 2022. URL: <https://cutt.ly/rGmwDYG>.
13. Кирилюк Т. Китай заявляє, що розвиватиме відносини з РФ попри «турбулентність». *Deutsche Welle*. 2022. URL: <https://cutt.ly/1GvZt9z>.
14. Концепция внешней политики Российской Федерации, 1993. *Всеобщая история государства и права*. URL: <https://cutt.ly/MGRbu2g>.

15. Концепция внешней политики Российской Федерации. *Президент России*. 2008. URL: <http://kremlin.ru/acts/news/785>.
16. «Концепция внешней политики Российской Федерации» (утв. Президентом РФ 12.02.2013). *Законы, кодексы и нормативно-правовые акты в Российской Федерации*. URL: <https://cutt.ly/dGWnV15>.
17. МИД разработал обновленную редакцию Концепции внешней политики РФ. *Interfax*. 2022. URL: <https://cutt.ly/2GRbhva>.
18. Москва и Санкт-Петербург в лидерах по качеству жизни. *РИА Рейтинг*. 2022. URL: <https://cutt.ly/kGWRvdK>.
19. Об Интерфаксе. *Interfax*. URL: <https://cutt.ly/nGWTrxH>.
20. Одобрение институтов, рейтинги партий и политиков. *Левада-Центр*. 2022. URL: <https://cutt.ly/6Gmy4QE>.
21. Одобрение органов власти. *Левада-Центр*. 2022. URL: <https://cutt.ly/LGmtpkZ>.
22. О добросовестности журнала Russia Profile. *ИноСМИ*. 2007 URL: <https://inosmi.ru/20070313/233368.html>.
23. Отношение к странам. *Левада-Центр*. 2022. URL: <https://cutt.ly/5GmygOT>.
24. ПАО «Газпром». URL: <https://www.gazprom.ru>.
25. Положение дел в стране. *Левада-Центр*. 2022. URL: <https://cutt.ly/CGmtTvR>.
26. «Прекрасная Россия бу-бу-бу»: ВСУ сдаются в плен | обстрел Брянской области | ход спецоперации. *RT*. 2022. URL: <https://ru.rt.com/l8al>.
27. Признание Донбасса: данные первого опроса. *ВЦИОМ*. 2022. URL: <https://cutt.ly/QGmwfnD>.
28. Путин В. «Об историческом единстве русских и украинцев». *Президент России*. 2021. URL: <https://cutt.ly/iGWmaLb>.
29. Путин В. Россия и Китай: стратегическое партнёрство, ориентированное в будущее. *Президент России*. 2022. URL: <https://cutt.ly/1GWmnqd>.

30. Путин В. Россия на рубеже тысячелетий. *Независимая газета*. 1999. URL: <https://cutt.ly/yGWYP5f>.
31. Путин В. 75 лет Великой Победы: общая ответственность перед историей и будущим. *Президент России*. 2020. URL: <https://cutt.ly/fGWmwxD>.
32. Рейтинги доверия политикам, оценки работы президента и правительства, поддержка политических партий. *ВЦИОМ*. 2022. URL: <https://cutt.ly/kGn642P>.
33. Рейтинг регионов России по задолженности населения перед банками – 2022. *РИА Рейтинг*. 2022. URL: <https://cutt.ly/UGWzXoC>.
34. Российская экономика в поисках стимулов роста. *Росконгресс*. 2019. URL: <https://cutt.ly/uGWcyle>.
35. Россияне об Америке: новый «ледниковый период»? *ВЦИОМ*. 2022. URL: <https://cutt.ly/MGmqhLU>.
36. Сааков В., Журавльова О., Кирилюк Т. У Кремлі не бачать прориву у переговорах з Україною. *Deutsche Welle*. 2022. URL: <https://cutt.ly/pGvZgc9>.
37. Социально-экономические индикаторы. *Левада-Центр*. 2022. URL: <https://cutt.ly/aGmyqwx>.
38. Социология под дулом автомата. Что думают люди о войне. *Радио Свобода*. 2022. URL: <https://cutt.ly/PGWz4u3>.
39. «Только за то, что мы говорим правду»: Лавров назвал необоснованными санкции Twitter против МИД России. *RT*. 2022. URL: <https://ru.rt.com/l7ze>.
40. Торжественный вечер, посвящённый Году Индии в России. *Президент России*. 03.09.2009. URL: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/5368>.
41. Указ Президента Российской Федерации от 30.11.2016 г. № 640. *Президент России*. 2016. URL: <https://cutt.ly/RGRbc4W>.
42. Указ Президента РФ от 14.09.1995 N 940 (ред. от 31.08.2005) «Об утверждении Стратегического курса Российской Федерации с государствами - участниками Содружества Независимых Государств». *Законы, кодексы и нормативно-правовые акты в Российской Федерации*. URL: <https://cutt.ly/JGWng7T>.

43. Украина. Опрос 20 марта. Фонд «Общественное Мнение». 2022 URL: <https://fom.ru/Politika/14706>.
44. Хартия российско-американского партнерства и дружбы, 1992. ЭБС «Университетская Библиотека Онлайн». URL: <https://cutt.ly/4GWb36q>.
45. Число занятых выросло в большинстве регионов РФ. РИА Рейтинг. 2022. URL: <https://cutt.ly/1GR3hRb>.
46. Эксперты РФ и Германии проведут переговоры по переходу на оплату газа в рублях. *Interfax*. 2022. URL: <https://cutt.ly/jGR3vsY>.
47. Эмиграционные настроения: мониторинг. ВЦИОМ. 2022. URL: <https://cutt.ly/OGn6Xjr>.
48. About the BBC. *BBC World*. <https://www.bbc.com/aboutthebbc>.
49. About Us. *Associated Press*. URL: <https://www.ap.org/about/>.
50. Ahmad T. Russia's expanding footprint in the Middle East. *Arab News*. April 28, 2021. URL: <https://arab.news/b44qs>.
51. Beachum L. URL: What Victory Day Means Russian Identity. *The Washington Post*. 2022. URL: <https://cutt.ly/pGWmXND>.
52. Bellamy D. EU to host talks between rivals Azerbaijan and Armenia. *Euronews*. 2022. URL: <https://cutt.ly/bGnPmkt>.
53. Berlinger J. Afghanistan-Taliban news. *CNN World*. 2021. URL: <https://cutt.ly/EGRJIBw>.
54. Bertrand N. Biden administration embroiled in internal blame-shifting amid Afghanistan chaos. *CNN World*. 2021. URL: <https://cutt.ly/DRQ4VUR>.
55. Casert R., Madhani A., Miller Z., West hits back with sanctions for Russia's Ukraine actions. *AP News*. 2022. URL: <https://cutt.ly/ZGvL0UP>.
56. Chance M. et al. First Russia poisoned him. Now this is the prison camp for Alexey Navalny. *CNN World*. —2021. URL: <https://cutt.ly/zGnWStZ>.
57. Chance M, Ullah Z. Russia shows off new Covid-19 vaccine factory even as its people hesitate to get the shot. *CNN World*. 2021. URL: <https://cutt.ly/TGnReB5>.
58. Charlton A., Isachenkov V. Putin's dilemma: Scrap term limits or choose a successor. *AP News*. 2018. URL: <https://cutt.ly/tGnOcgv>.

59. Chatterje-Doody P., Toiz V. Four things you need to know about Russian media manipulation strategies. *The Conversation*. 2018. URL: <https://cutt.ly/hGWvE3y>.
60. China's National Defense in 2008. Beijing, 2009. 78 p.
61. China's National Defense in 2010. Beijing, 2011. 81 p.
62. China's National Defense in 2013. Beijing, 2013. 43 p.
63. China's Military Strategy in 2015. Beijing, 2015. 78 p.
64. China's National Defense in the New Era. Beijing, 2019. 52 p.
65. Clark N. Here's how propaganda is clouding Russians' understanding of the war in Ukraine. *NPR*. 2022. URL: <https://cutt.ly/fGWcTsL>.
66. CNN Worldwide Fact Sheet. *CNN Press Room*. URL: <https://cnnpressroom.blogs.cnn.com/cnn-fact-sheet/>.
67. Collinson S. This may be Trump's most twisted appeal to Putin yet. *CNN Politics*. 2022. URL: <https://cutt.ly/xFavJg1>.
68. Covid-19: India approves Russian vaccine Sputnik V for emergency use. *The Times of India*. April 21, 2021. URL: <https://cutt.ly/4bCdMl8>.
69. Covid-19: Most vaccines may cost Rs 700-1,000 per dose. *The Times of India*. April 21, 2021. URL: <https://cutt.ly/JnypD5q>.
70. Cushion S. Russia: the west underestimates the power of state media. *The Conversation*. 2022. URL: <https://cutt.ly/JGn16Vd>.
71. Davlashyan N., Shibalova M., Harris C. How are sanctions impacting everyday life in Russia? *Euronews*. 2022. URL: <https://cutt.ly/XFaxUOd>.
72. Defence and National Security Strategic Review. Paris, 2017. 100 p.
73. Dixon F. MbS-aligned Saudi newspaper urges 'surgical strikes' on Iran. *The New Arab*. 16.05.2019. URL: <https://cutt.ly/7nyaus3>.
74. Egypt to produce Russia's Sputnik V, rollout expected in Q3 – statement. *Arab News*. May 16, 2021. URL: <https://arab.news/pq6h2>.
75. Ehl D. Which sanctions against Russia are still possible? *Deutsche Welle*. 2022. URL: <https://cutt.ly/VGvL9GW>.

76. Elcano Global Presence Index. *Elcano Royal Institute*. URL: <https://cutt.ly/0xuXy5L>.
77. Engel V. How Tolerant Is Russian Society? *Fair Observer*. 2019. URL: <https://cutt.ly/SnyaopE>.
78. En Russie, les crises ne sont pas l'exception, elles sont la règle. *Le Monde*. 2022. URL: <https://cutt.ly/oFacc4O>.
79. EU keeps up sanctions on Russia over Ukraine, urges talks. *Deutsche Welle*. 2021. URL: <https://cutt.ly/bGnSMMc>.
80. Fahri P. The tiny radio station broadcasting Russian propaganda in D.C. *The Washington Post*. 2022. URL: <https://cutt.ly/RGn4LAv>.
81. Freedom of Expression. *Council of Europe*. URL: <https://cutt.ly/uGRemz1/>.
82. French White Paper. *Defence and National Security*. Paris, 2013. 137 p.
83. Gerden E. Russia Looks To State Agency To Help Boost Global Image. *PRovoke Media*. 2020. URL: <https://cutt.ly/kGWxLgf>.
84. Global Times. URL: <https://www.globaltimes.cn/index.html>.
85. Good C. Obama Warns Putin of Russia's 'Clear Violation,' 'Breach of International Law' in Ukraine. *ABC News*. 2014. URL: <https://cutt.ly/dGnY8Xu>.
86. Harper J. Putin's gas weaponization hits a hot spot in Berlin. *Deutsche Welle*. 2021. URL: <https://cutt.ly/YGnSUOb>.
87. Hodge N. Outreach to the Taliban pays dividends to Putin. *CNN World*. 2021. URL: <https://cutt.ly/fRQ8ODD>.
88. Hodge N. Russia lost the most lives during WW2. So why wasn't Putin invited to D-Day event? *CNN World*. 2019. URL: <https://cutt.ly/kGnELDU>.
89. Hofstede Insights. URL: <https://cutt.ly/ZGR0GD2>.
90. How Asian countries are reacting to the Russian invasion of Ukraine. *The Brookings Institution*. 2022. URL: <https://cutt.ly/nGnLxWt>.
91. Huang C., Cha J. Russia and Putin receive low ratings globally. *Pew Research Center*. February 7, 2020. URL: <https://cutt.ly/UGnH8Jk>.
92. Huang C. Views of Russia and Putin remain negative across 14 nations. *Pew Research Center*. 2022. URL: <https://cutt.ly/TGnDdx4>.

93. India, Russia ties strong enough to navigate complexities of present world: Shringla. *The Times of India*. February 16, 2021. URL: <https://cutt.ly/cbCfsrn>.
94. Investment in Russia. *FocusEconomics*. URL: <https://cutt.ly/lGREsv7>.
95. Ioffe J. What Is Russia Today? *Columbia Journalism*. 2010. URL: <https://cutt.ly/aGnVX6v>.
96. Janicek K. By invading Ukraine, Putin loses allies in eastern Europe. *AP News*. 2022. URL: <https://cutt.ly/pFavwkN>.
97. Joseph Stalin: Why so many Russians like the Soviet dictator. *BBC World News*. April 18, 2019. URL: <https://cutt.ly/DGWQ53e>.
98. Key moments driving the past 2 decades of U.S.-Russia relations. *ABC News*. 2021. URL: <https://cutt.ly/KGnYhj0>.
99. Koch M. Ukraine: What Russia's war means for the global travel industry. *Deutsche Welle*. URL: <https://cutt.ly/kGvZwpC>.
100. Koval I. How social media is manipulated — and how Russia is involved. *Deutsche Welle*. 2021. URL: <https://cutt.ly/fGWvl8w>.
101. Kremlin-Funded Media: RT and Sputnik's Role in Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem. *GEC*. 2022. URL: <https://cutt.ly/bGnMRkq>.
102. Kreutz L. Hillary Clinton Psychoanalyzes Vladimir Putin. *ABC News*. 2014. URL: <https://cutt.ly/EGnRDKW>.
103. Makszimov V. Polls show Europeans' mixed feelings about Russia, NATO amid Ukraine unease. *Euroactiv*. 2022. URL: <https://cutt.ly/zGnD80v>.
104. Marszalek D. Ketchum Ends Operations In Russia. *PRovoke Media*. 2022. URL: <https://cutt.ly/HGWxFdU>.
105. 35 Mass pro-Navalny protests planned as Putin addresses Russia. *The Times of India*. April 21, 2021. URL: <https://cutt.ly/4bCsAgs>.
106. Mitchell T. Views on role of Russia in the region, and the Soviet Union. *Pew Research Center*. 2017. URL: <https://cutt.ly/jGnDPVJ>.
107. National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015.
108. National Security Strategy of the United Kingdom. London, 2015. 95 p.
109. National Security Strategy, Strategic Defence and Security 2016.

110. National Security Strategy, Strategic Defence and Security Review 2015. First Annual Report 2016. London, 2016. 39 p.
111. NBI-2020-Press-Release. *Ipsos*. October 27, 2020. URL: <https://cutt.ly/wnyadK2>.
112. New oil price surge caps year of recovery since 'Black Monday'. *Arab News*. April 21, 2021. URL: <https://arab.news/cnk6j>.
113. No alternative to Iran nuclear deal: Russia. *Xinhuanet*. April 2, 2021. URL: http://www.xinhuanet.com/english/europe/2021-04/02/c_139855299.htm.
114. Over 1,000 detained at pro-Navalny protests in Russia: Monitor. *The Times of India*. April 22, 2021. URL: <https://cutt.ly/NbCsmxv>.
115. Pandey A. 5 threats to the global economy in 2022. *Deutsche Welle*. 2021. URL: <https://cutt.ly/nGnSdEJ>.
116. Paul C., Matthews M. The Russian «Firehose of Falsehood» Propaganda Model. *RAND Corporation*. 2016. URL: <https://cutt.ly/EGWcvRs>.
117. Poushter J. 6 charts on how Russians and Americans see each other. *Pew Research Center*. 2018. URL: <https://cutt.ly/KGnFVlk>.
118. Radia K. Putin Wins Russian Election, Cries During Acceptance Speech. *ABC News*. 2012. URL: <https://cutt.ly/WGnR89S>.
119. Radia K. Putin Denies Trying to Bring Back the USSR. *ABC News*. 2014. URL: <https://cutt.ly/pGnT2vc>.
120. Rozhnov K. Russia's drive to improve its image. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/10285389>.
121. RT Arabic. URL: <https://arabic.rt.com/>.
122. Rubin O. As Putin eyes Ukraine invasion, Trump praises his actions as 'genius'. *ABC News*. 2022. URL: <https://cutt.ly/mGnUhzi>.
123. Russia: Best countries. *U.S. News & World Report*. URL: <https://www.usnews.com/news/best-countries/russia>.
124. Russia country profile. *BBC News*. 2022. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17839672>.

125. Russia-EU – international trade in goods statistics. *Eurostat*. URL: <https://cutt.ly/YnyfFq7>.
126. Russia Exports: Summary. *Trading Economics*. URL: <https://tradingeconomics.com/russia/exports>.
127. Russia: Government effectiveness. *TheGlobalEconomy.com: Global economy, world economy*. URL: <https://cutt.ly/vnyfGo0>.
128. Russia – 2021 Index of Economic Freedom. *The Heritage Foundation*. <https://www.heritage.org/index/country/russia>.
129. Russia: Nations in Transit 2020. *Freedom House*. URL: <https://cutt.ly/VGWQopX>.
130. Russian Federation: Economic Studies. *COFACE: for trade*. URL: <https://cutt.ly/xnyfKyq>.
131. Russian Federation. *OECD Better Life Index*. URL: <https://cutt.ly/dnyfZB2>.
132. Russian Federation. *OECD iLibrary*. URL: <https://cutt.ly/NbCpVx6>.
133. Russian Federation: Soft Power. *The Soft Power 30*. URL: <https://softpower30.com/country/russian-federation/>.
134. Russian FM says Russia-China ties continue to be strengthened. *Xinhuanet*. April 4, 2021. URL: <https://cutt.ly/UnyfVqi>.
135. Russian-led forces begin withdrawing from Kazakhstan. *Euronews*. 2022. URL: <https://cutt.ly/uGnAww8>.
136. Russian oil output rises 2% in April following OPEC+ deal. *Arab News*. May 2, 2021. URL: <https://arab.news/5zjdh>.
137. Russians celebrate 60 years since Gagarin's spaceflight. *France 24*. 2021. URL: <https://cutt.ly/3Gwm4Qx>.
138. Russia rejects foreign interference in Navalny case. *Xinhuanet*. January 19, 2021. URL: <https://cutt.ly/GnyfBMw>.
139. Russia's Economy Loses Momentum Amidst Covid-19 Resurgence; Awaits Relief From Vaccine: Russian Economic Report 2020. *World Bank Group*. 2020. URL: <https://cutt.ly/dxJ0gHj>.

140. Russia supports stance of Saudi crown prince, Kremlin says. *Arab News*. April 30, 2021. URL: <https://www.arabnews.com/node/1851606/saudi-arabia>.
141. Russia profile – Media. *BBC World News*. January 7. 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17840134>.
142. Russia's Putin Scraps Major State-Run News Agency. *NPR*. 2013. URL: <https://cutt.ly/nGn4jQ1>.
143. Satter R., et al. FBI leaves US targets of Russian hackers in the dark. *AP News*. 2017. URL: <https://cutt.ly/dGnUKvw>.
144. Satter R. Ungodly espionage: Russian hackers targeted Orthodox clergy. *AP News*. 2017. URL: <https://cutt.ly/qGnlaKH>.
145. Savic M. Half of Serbs Want to Stay Neutral Between EU-Russia, Poll Shows. *Bloomberg*. 2022. URL: <https://cutt.ly/FGnFPHI>.
146. Sherr J. How Russia's relationship with Europe has evolved. *BBC News*. 2016. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-35154633>.
147. Shevchenko V. Media in Russia: How do Russians get news about the war in Ukraine? *BBC World*. 2022. URL: <https://cutt.ly/NGRC0Yt>.
148. Somaiya R. P.R. Firm for Putin's Russia Now Walking a Fine Line. *The New York Times*. 2014. URL: <https://cutt.ly/MGWxbpc>.
149. Soros A. Only one view prevails in Russia - that of madness and destruction. *Euronews*. 2022. URL: <https://cutt.ly/wGnAc29>.
150. Stategic Update. Paris, 2021. 54 p.
151. Sputnik International. URL: <https://sputniknews.com/radio/>.
152. Saudi Newspaper, Owned by MBS' Brother, Urges U.S. 'Surgical Strikes' on Iran. *HAARETZ*. May 16, 2019. URL: <https://cutt.ly/9nyf1UJ>.
153. Taliban Fast Facts. *CNN World*. 2021. URL: <https://cutt.ly/LRQ4OxI>.
154. Telhami S., Rouse S. American Views on the Ukraine War. *University of Maryland*. 2022. URL: <https://cutt.ly/TGnGaNn>.
155. Ten Russian Politicians, Who Make Influence on the Country. *Russia Profile*. 2018. URL: <https://cutt.ly/FGn8ytp>.

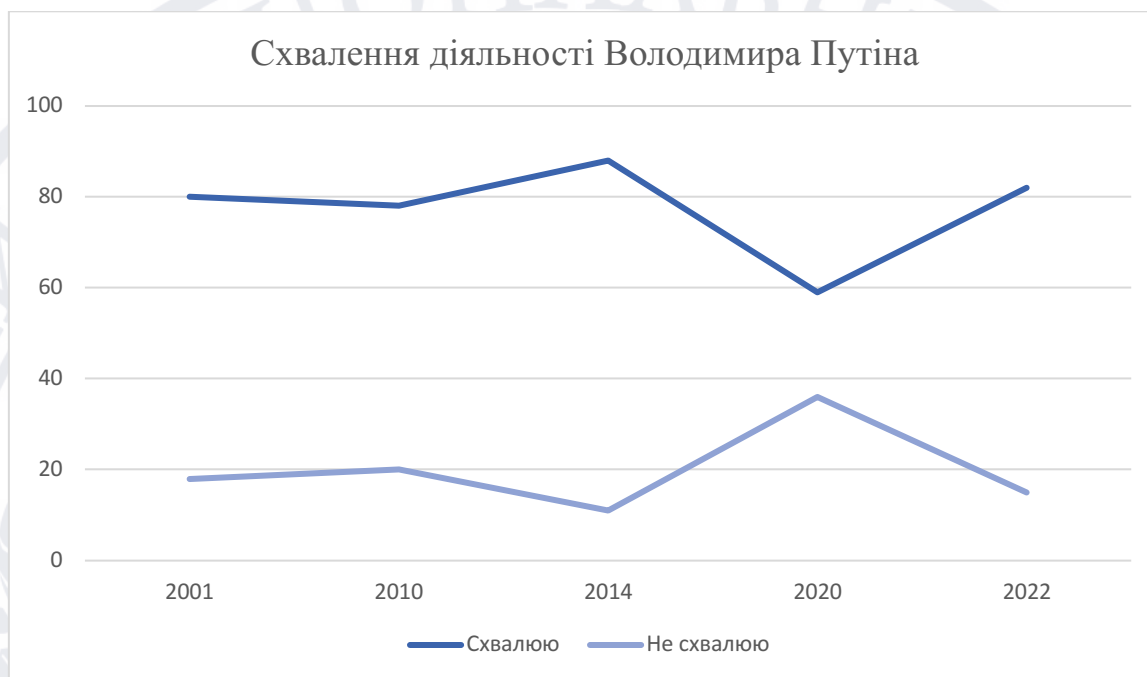
156. The French White Paper on Defence and National Security. Paris, 2008. 327 p.
157. The Latest: White House 'not surprised' by Putin re-election. *AP News*. 2018. URL: <https://cutt.ly/tGnOoXZ>.
158. The National Security Strategy of the United Kingdom. Security in an interdependent world. London, 2008. 64 p.
159. The National Security Strategy of the United States of America. 2002. 31 p.
160. The National Security Strategy of the United States of America. 2006. 49 p.
161. The National Security Strategy of the United States of America. 2010. 51 p.
162. The National Security Strategy of the United States of America. 2015. 29 p.
163. The National Security Strategy of the United States of America. 2017. 55 p.
164. The Times of India. *Britannica*. URL: <https://cutt.ly/XGRHwS8>.
165. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019: Travel and Tourism at a Tipping Point. *World Economic Forum*. 2019. 107 p. URL: <https://cutt.ly/Rnygeav>.
166. The Voice of Russia. *Crunchbase*. URL: <https://cutt.ly/2GRPOSk>.
167. This Week in Asia. URL: <https://www.scmp.com/week-asia>.
168. Tourism in Russia. *WorldData.info*. URL: <https://cutt.ly/4GRGsai>.
169. Troianovski A. Branding Putin. *The Washington Post*. 2018. URL: <https://cutt.ly/0GWvZCN>.
170. True Facts which Can Help You to Understand Russia and Russians. *Russia Profile*. 2019. URL: <https://cutt.ly/vGn9yh6>.
171. Tucker E. 12 Russians indicted for meddling in 2016 US election. *AP News*. 2018. URL: <https://cutt.ly/JGnIGyd>.
172. Ukraine war: Germany slams Putin 'blackmail' over demand for gas payments in roubles. *Euronews*. 2022. URL <https://cutt.ly/kFaxf6D>.
173. Ukraine: Why the cartoon Masyanya was banned in Russia. *BBC World*. 2022. URL: <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-60956241>.
174. United States profile – Media. *BBC News*. 2019. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-16757497>.

175. U.S. makes waves with Russia-Ukraine conflict to sustain hegemony: analysts. *Xinhua*. 2022. URL: <https://cutt.ly/zFantqJ>.
176. U.S. Relations With Russia. *U.S. Department of State*. 2021. URL: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-russia/>.
177. Vice M. Publics Worldwide Unfavorable Toward Putin, Russia. *Pew Research Centre*. 2017. URL: <https://cutt.ly/kGnHqXg>.
178. Vitkine B. En Russie, le nouveau souffle des ideologues. *Le Monde*. 2022. URL: <https://cutt.ly/fFax5ya>.
179. Vladimir Putin: Bringing power back to Russia at all costs. *The Times of India*. April 21, 2021. URL: <https://cutt.ly/obCd5TQ>.
180. Voice of Russia. *Live Online Radio*. URL: <https://liveonlineradio.net/voice-of-russia>.
181. White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr. *Federal Ministry of Defence*. 2016, Berlin. 145 p.
182. White Paper on the Security of the Federal Republic of Germany and the Situation and Future of the Bundeswehr. *Federal Ministry of Defence*. 1994, Bonn. URL: <https://www.resdal.org/Archivo/d0000066.htm>.
183. Willingham A. 5 things to know for March 31: Ukraine, Abortion, Gas prices, Immigration, Iran. *CNN World*. 2022. URL: <https://cutt.ly/0FavEKt>.
184. World Insights: U.S. arms companies make big fortune amid Russia-Ukraine conflict. *Xinhua*. 2022. URL: <https://cutt.ly/4FaneyJ>.
185. Worsening Russia-U.S. ties run counter to Russian interests: ambassador. *Xinhuanet*. March 25, 2021. URL: <https://cutt.ly/fnyf7Jj>.
186. Xinhua News Agency. *Britannica*. URL: <https://cutt.ly/fGRGgLi>.
187. Xinhua News Agency. *PreventionWeb*. URL: <https://cutt.ly/sbCaeg3>.

ДОДАТКИ

**Додаток А. Результати соціологічного опитування Левада-Центру
«Схвалення діяльності Володимира Путіна»¹**

¹ Одобрение органов власти. Левада-Центр. 2022. Режим доступа: <https://cutt.ly/LGmtpkZ>.

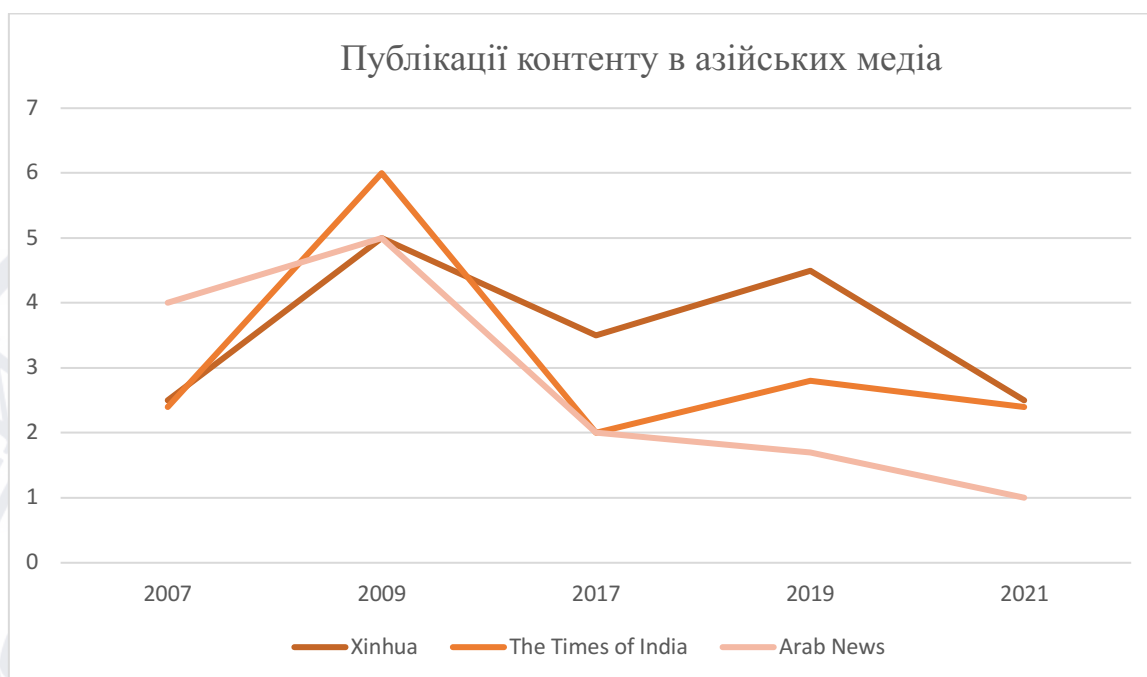
**Додаток Б. Результати контент-аналізу висвітлення політики РФ щодо
Афганістану у світових ЗМІ²**

<i>Вид ЗМІ США</i>	Загальна позиція РФ щодо ситуації в Афга- ністані	Реакція та дії РФ на прихід до влади талібів	Переговори РФ з талібами	Коментарі РФ щодо ви- ведення військ з Афга- ністану	Поставки РФ зброї Талібану	Контекст
CNN	нейтрально	проти	проти	проти	проти	—
ABC News	проти	проти	нейтрально	проти	—	—
AP	нейтрально	нейтрально	нейтрально	проти	нейтрально	0
Загалом	переважно нейтрально (2/3)	переважно проти (2/3)	переважно нейтрально (2/3)	повністю проти (3/3)	відсутній збіг	переважно проти (2/3)

² Авторське дослідження

Додаток В. Результати дослідження PreventionWeb відносно динаміки публікацій в азійських медіа³

³ Xinhua News Agency. *PreventionWeb*. URL: <https://cutt.ly/sbCaeg3>.